

HRVATSKI VOJNIK

BROJ 748

21. STUDENOG 2025.

CIJENA 1,33 €

PRVI HRVATSKI VOJNOSTRUCHNI MAGAZIN // IZLAZI OD 1991. // WWW.HRVATSKI-VOJNIK.HR

SOKOLOVI I BRADLEYJI NA GAŠINCIMA

**DAN SJEĆANJA NA
ŽRTVU VUKOVARA
I ŠKABRNJE**
**VUKOVAR – GRAD
KOJI GOVORI**
**ZAJEDNO U
SJEĆANJU**

RAZGOVOR

BRIGADIR
ŽELJKO MARINOV
ZAPOVEDNIK
GARDIJSKE OKLOP-
NO-MEHANIZIRANE
BRIGADE

PREDSTAVLJAMO

KADET
MIRKO KOMŠO
MMA BORAC I
STUDENT DRUGE
GODINE VOJNOG
VOĐENJA I
UPRAVLJANJA

**NATJECANJE
ZA NAJBOLJEG
ROČNIKA
47. NARAŠTAJA**

ISSN 1330 - 500X
PRINTED IN CROATIA
0 4 7 2 5
9 11771330150003

Foto: Josip Šeri

www.hrvatski-vojn timer.hr

NAKLADNIK: **MINISTARSTVO OBRANE REPUBLIKE HRVATSKE / SAMOSTALNA SLUŽBA ZA ODNOS S JAVNOŠĆU I VOJNA GLASILA / ODJEL HRVATSKIH VOJNIH GLASIL A I IZDAVAŠTVA****Glavni urednik:** Željko Stipanović (zeljko.stipanovic@morh.hr) // **Zamjenica glavnog urednika:** Vesna Pintarić (vpintar@morh.hr)**Urednici i novinari:** Domagoj Vlahović (domagoj.vlahovic@gmail.com), Ivan Šurbek, Tomislav Vidaković (tomislav.vidakovic@morh.hr), Hrvoje Lončarević (hrvoje.loncarevic@morh.hr)**Lektura / korektura:** Gordana Jelavić (gordana.jelavic@morh.hr), Andrea Pavlić // **Fotograf:** Tomislav Brandt (tomislav.brandt@morh.hr)**Grafička redakcija:** Ante Perković, Predrag Belušić // **Marketing:** Mila Badrić Gelo (mbadric@morh.hr), tel: 4568-008; fax: 3784-322**Tisak:** Tiskara STEGA TISAK d.o.o., Heinzelova 60/1, 10 000 Zagreb // **Adresa uredništva:** Odjel hrvatskih vojnih glasila i izdavaštva, Ilica 256b, 10 000 Zagreb, e-mail: hrvojinik@morh.hr**Odobrava:** Ivana Balenović, voditeljica Samostalne službe za odnose s javnošću i vojna glasila

VUKOVAR – GRAD KOJI GOVORI

Studen u Hrvatskoj nosi posebnu težinu. To je vrijeme kad sjećanje, tišina i ponos postaju dio svakodnevice. Svake godine, s približavanjem obljetnice pada Vukovara, čitava zemlja ulazi u razdoblje dubokog promišljanja o prošlosti i onom što je oblikovalo hrvatski identitet. To nije tek datum na kalendaru. To je vrijeme u kojem se ranjena, ali nepokorena povijest ponovno vraća u misli i srca ljudi

[STR. 4]

SADRŽAJ

- 10 DAN SJEĆANJA**
Zajedno u sjećanju
- 12 RAZGOVOR**
brigadir Željko Marinov,
zapovjednik Gardijske oklopno-mehanizirane
brigade
- 18 GOMBR**
Sokolovi i Bradleyji na Gašincima
- 26 PREDSTAVLJAMO**
kadet Mirko Komšo,
MMA borac i student druge godine
Vojnog vođenja i upravljanja
- 30 PZB**
Biti bolji nego jučer
- 34 HKoV**
Dvanaest Tigrova dobilo beretke
- 36 DRAGOVOLJNI ROČNICI**
Natjecanje za najboljeg ročnika 47. naraštaja
- 40 RAKETNI SUSTAVI**
Tomahawk – začetak ere preciznih i modularnih
krstarećih raketa
- 48 VOJSKE SVIJETA**
Modernizacija portugalskih oružanih snaga
- 56 POVIJEST SPORTA**
Povijest Zimskih olimpijskih igara (VI. dio):
Legende zimskih sportova
- 60 PRIČE O DOMOVINSKOM RATU**
Dies cruenta calidus
- 62 IN MEMORIAM JEAN-MICHEL NICOLIER**
Nije rođen u Hrvatskoj, ali je u njoj ostavio srce!

DAN SJEĆANJA

Mjesec studeni podsjeća na cijenu slobode. Na to da je Hrvatska iznikla iz jednog od najtragičnijih i najhrabrijih poglavlja svoje povijesti. Vukovar je u tom kontekstu više od simbola

TEKST

Tomislav Vidaković

FOTO

Josip Šeri

VUKOVAR

GRAD KOJI GOVORI

Studeni u Hrvatskoj nosi posebnu težinu. To je vrijeme kad sjećanje, tišina i ponos postaju dio svakodnevice. Svake godine, s približavanjem obljetnice pada Vukovara, čitava zemlja ulazi u razdoblje dubokog promišljanja o prošlosti i onom što je oblikovalo hrvatski identitet. To nije tek datum na kalendaru. To je vrijeme u kojem se ranjena, ali nepokorena povijest ponovno vraća u misli i srca ljudi

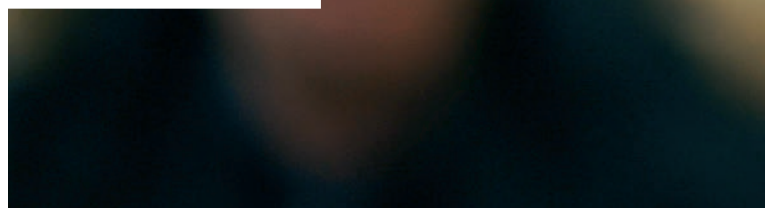
DAN SJEĆANJA

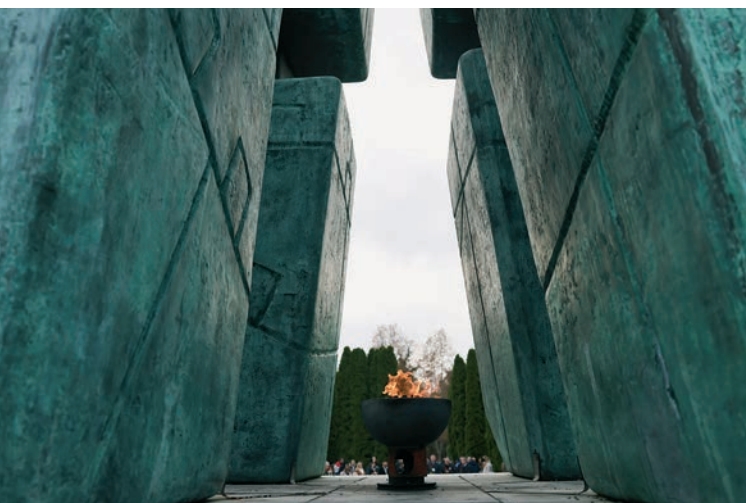

Svake godine u studenom, Vukovar postaje mjesto posebne tišine, zajedništva i dubokog poštovanja. Obilježavanje obljetnice pada grada pretvara njegove ulice i trgove u prostor kolektivnog sjećanja, gdje se tisuće ljudi iz cijele Hrvatske i inozemstva okupljaju kako bi odali počast braniteljima, civilima i svim žrtvama Domovinskog rata. Za mnoge Hrvate, ovaj dio godine znači povratak uspomenama koje su obilježile početak državnosti, na žrtvu Vukovara, na ljude koji su ostali u okruženom gradu, na one koji su branili svaku ulicu, svaku kuću, svaku zraku nade. To je i vrijeme kad se napokon uspori ritam svakodnevice, kada se uz svijeće u prozorima odaje počast svim poginulima i nestalima, ali i preživjelim koji su nositelji najtežih priča.

Mjesec studeni podsjeća na cijenu slobode. Na to da je Hrvatska iznikla iz jednog od najtragičnijih i najhrabrijih poglavlja svoje povijesti. Vukovar je u tom kontekstu više od simbola. On je mjerilo izdržljivosti, praga boli, ali

Središnji trenutak obilježavanja je Kolona sjećanja, duga rijeka ljudi koja se kreće od bolnice do Memorijalnog groblja žrtava iz Domovinskog rata. Taj put nije samo fizička dionica – to je simboličan hod kroz povijest, tihi dijalog između prošlosti i sadašnjosti

Borba za Vukovar ostaje jedan od temeljnih stupova identiteta moderne Hrvatske i moralna obveza sjećanja prema svim onima koji su položili život za njegovu obranu

i snage zajedništva. U danima oko obljetnice, ljudi češće razgovaraju o Domovinskom ratu, preispituju se, uče mlade generacije što Vukovar znači, zašto se pamti i zašto se ne smije relativizirati. Osim velike tuge, ali i pijeteta, ovaj dio godine donosi i osjećaj zajedništva. Različiti gradovi, sela i kvartovi ujedanjuju se u istom činu sjećanja, paljenju svijeća, koloni sjećanja, minutama šutnje. Taj trenutak povezuje generacije i razlike, ostavljajući jasnu poruku, ne ponovilo se i ne zaboravilo se. Već od ranih jutarnjih sati osjeća se dostojanstvena, gotovo svečana tišina koju prekidaju samo koraci kolone, molitva, zvuk ratnih pjesama i šum vjetra kroz vukovarske platane.

DAN SJEĆANJA

Grad je prepun ljudi, ali atmosfera ostaje smirena, ponizna i puna poštovanja. Kao da svi zajednički dišu istim ritmom sjećanja. Posebnu težinu nose prizori ljudi koji nose hrvatske zastave, svijeće, fotografije poginulih, kao i ratnih veterana u odorama koji pristižu iz svih krajeva Lijepe Naše. Središnji trenutak obilježavanja je Kolona sjećanja, duga rijeka ljudi koja se kreće od bolnice do Memorijalnog groblja žrtava iz Domovinskog rata. Taj put nije samo fizička dionica – to je simboličan hod kroz povijest, tihi dijalog između prošlosti i sadašnjosti. U koloni hodaju sve generacije: branitelji, obitelji poginulih, djeca, učenici, državni vrh, diplomatski predstavnici i obični građani. Svatko nosi svoj razlog, svoju uspomenu, svoju priču.

SREDIŠTE HRVATSKOG IDENTITETA

Nekoliko kilometara duga Kolona sjećanja svoj put započinje kod vukovarske bolnice. Danas, kad se uđe u njezine podzemne hodnike, stječe se dojam da je vrijeme ostalo zarobljeno u trenutku opsade. Hladne prostorije pričaju o liječnicima koji su operirali bez anestetika, o ranjenicima koji su ležali na nosilima od drvenih vrata, o majkama koje su u mraku šaptale molitve. Nema glasova, ali zidovi govore tiho, ali precizno. Ako postoji mjesto koje je sačuvalo ljudskost usred pakla, onda je to upravo bolnica. S njezina

Borba za Vukovar zauzima jedinstveno i iznimno važno mjesto u povijesti Domovinskog rata. Kao grad na samoj istočnoj granici Hrvatske, Vukovar je postao simbol otpora, hrabrosti i žrtve hrvatskog naroda u trenutku kad je mlada država branila svoje pravo na slobodu i neovisnost.

izlaza pogled vodi prema uzvisini na kojoj stoji vodotoranj. Ranjeni div, izbušen s više od 600 pogodaka, ali nikada srušen.

Atmosfera je ispunjena emocijama tuge, zahvalnosti ali i ponosa. Često se primijeti suza u oku starijih, tiho šaptanje molitve ili zagrljaj obitelji koje su izgubile svoje najmilije. Istodobno, u gradu se posebno osjeti međusobna povezanost desetaka tisuća ljudi koji su se došli pokloniti žrtvi Grada Heroja. Vukovar na taj dan postaje središte hrvatskog identiteta, mjesto gdje se prošlost poštuje, sadašnjost ujedinjuje i budućnost oblikuje na temelju naučenih lekcija. Kad Kolona stigne na Memorijalno groblje, tišina postaje još dublja. Vijenici, upaljene svijeće i bijeli križevi ostavljaju snažan dojam. Podsjećaju nas na razmjere žrtve i na to koliko je visoka bila cijena slobode. Obilježavanje obljetnice pada Vukovara tako svake godine postaje svojevrsan nacionalni

ispit sjećanja i zahvalnosti. To je dan kad Hrvatska zastane, okrene se prema onima koji su dali sve, i obnovi svoju obvezu da njihova žrtva nikad neće biti zaboravljena. Borba za Vukovar zauzima jedinstveno i iznimno važno mjesto u povijesti Domovinskog rata. Kao grad na samoj istočnoj granici Hrvatske, Vukovar je postao simbol otpora, hrabrosti i žrtve hrvatskog naroda u trenutku kad je mlada država branila svoje pravo na slobodu i neovisnost. Tijekom gotovo tromjesečne opsade 1991. godine, branitelji Vukovara – uglavnom pripadnici Zbora narodne garde, policije, dobrovoljci i civili – pružili su neočekivano snažan otpor mnogo nadmoćnijem velikosrpskom agresoru, usporivši njegov plan brze i odlučne okupacije Hrvatske. Strateški gledano, obrana Vukovara imala je višestruku važnost. Grad je vezivao znatne neprijateljske snage, čime je omogućio ostatku Hrvatske vrijeme prijeko potrebno za ustrojavanje

obrane, formiranje novih postrojbi i stabilizaciju bojišnica širom zemlje. Time je Vukovar postao svojevrsni štit Republike Hrvatske, a njegova žrtva presudan trenutak u konsolidaciji obrambenog sustava.

No osim vojnog, Bitka za Vukovar imala je i snažan moralni i simbolički značaj. Hrabra obrana grada ujedinila je hrvatski narod kao malo koji događaj u modernoj povijesti. Slike razorenog, ali nepokorenog grada postale su simbol prkosa i odlučnosti. Vukovar je za mnoge postao mjerilo hrabrosti i dokaz da se sloboda ne dobiva, nego zasluhuje često najvećim žrtvama. Posljedice pada grada bile su tragične, osobito zbog masovnih zločina nad civilima i ranjenicima, što je ostavilo duboke rane u kolektivnom sjećanju hrvatskog naroda. Ipak, žrtva Vukovara nije bila uzaludna: ona je trajno promijenila tijek Domovinskog rata i učvrstila odlučnost Hrvatske da ustraje u obrani svoje državnosti.

Danas, Vukovar nije samo povijesna činjenica, nego trajni podsjetnik na cijenu slobode i na snagu zajedništva u trenucima najvećih kušnji. Borba za Vukovar ostaje jedan od temeljnih stupova identiteta moderne Hrvatske i moralna obveza sjećanja prema svima onima koji su položili život za njegovu obranu. Za Hrvatsku, kraj studenog nije samo komemoracija prošlosti. To je i podsjetnik na odgovornost prema budućnosti jer smo obvezni izgraditi društvo dostojno onih koji su dali najviše. To je vrijeme kad nacionalni identitet i kolektivna zahvalnost dobiju svoju najjasniju konturu kroz sjećanje na Vukovar i sve ono što on predstavlja.

ZA JEDNO U SJEĆ

Dostojanstveno i s tugom koja se osjećala u cijeloj Škabrnji građani su se prisjetili nedužnih civilnih žrtava i branitelja na obilježavanju Dana sjećanja na žrtvu Vukovara i Škabrnje

Središnji dio obilježavanja Dana sjećanja na žrtve Domovinskog rata i Dana sjećanja na žrtvu Vukovara i Škabrnje započeo je 18. studenog 2025., komemorativnim skupom u Ambaru na ulazu u Škabrnju odakle je neprijateljska kolona prije 34 godine krenula u svoj zločinački pohod. Škabrnja nas uči da sloboda nije dar, nego zavjet. Zavjet da ćemo pamtiti,

čuvati istinu i da ćemo s ponosom govoriti o hrabrosti ljudi koji su platili najvišu cijenu. Njihova imena, njihove priče i njihove žrtve trajno su utkane u identitet našeg naroda. I dok smo zajedno stajali u zahvalnosti i poštovanju, željeli smo poručiti da se tragedija nikad ne smije zaboraviti i da ja naša dužnost prenositi istinu budućim naraštajima.

Zbog toga se Škabrnja cijelog studenog prisjeća podnesene žrtve u Domovinskom ratu. S tugom u srcu, ali ponosno i dostojanstveno okupljeni su u Koloni sjećanja krenuli do spomen-obilježja masovne grobnice. Ondje je zajednički vijenac u ime svih izaslanstava položilo izaslanstvo Zajednice udruga hrvatskih civilnih stradalnika Domovinskog rata.

DAN SJEĆANJA

Škabrnja nas uči da sloboda nije dar, nego zavjet.
Zavjet da ćemo pamtiti, čuvati istinu i da ćemo s ponosom
govoriti o hrabrosti ljudi koji su platili najvišu cijenu

poručio je i dodao kako je ljubav prema domovini neodvojiva od odgovornosti, istine i pravednosti te napomenuo da hrvatska budućnost mora biti izgrađena na vrijednostima mira, poštenja i solidarnosti. "Bog ne želi da u nama raste gorčina, nego zahvalnost", poručio je i pozvao vjernike na preispitivanje vlastita srca i na ozdravljenje ranjenih odnosa. Nakon mise uslijedila je hodnja Korak po korak do mjesnog groblja sv. Luke gdje su podno središnjeg križa kod spomen-obilježja vijence položile obitelji poginulih branitelja i civilnih žrtava i predstavnici koordinacije svih udruga proizišlih iz Domovinskog rata te brojna izaslanstva.

Uz pripadnike hrvatske vojske i policije, obilježavanju su nazočili izaslanici Predsjednika Republike Ivice Lujić i Bartol Šimunić, izaslanstvo Vlade Republike Hrvatske: potpredsjednik Vlade i ministar mora, prometa i infrastrukture Oleg Butković, ministar gospodarstva Ante Šušnjar, ministrica zaštite okoliša i zelene tranzicije Marija Vučković, ministar pravosuđa, uprave i digitalne transformacije Damir Habijan, ministar znanosti, obrazovanja i mladih Radovan Fuchs, ministar demografije i useljništva Ivan Šipić, ministar turizma i sporta Tonči Glavina, ministrica regionalnog razvoja i fondova Europske unije Nataša Mikuš Žigman, državni tajnik u Ministarstvu obrane Drago Matanović, državni tajnik u Ministarstvu hrvatskih branitelja Darko Nekić, državni tajnik u Ministarstvu prostornog uređenja, graditeljstva i državne imovine Tonči Glavinić i državna tajnica u Ministarstvu unutarnjih poslova Nevenka Lastrić Đurić.

Mnogobrojni građani svojom su nazočnošću na obilježavanju žrtava Škabrnje nedvosmisleno pokazali važnost očuvanja sjećanja na Domovinski rat i njegove žrtve. Tog je dana ubijeno 43 civila i 15 hrvatskih branitelja, a nakon rata još je šest mještana stradalo od minsko-eksplozivnih sredstava. Do Oluje u Škabrnji je ubijeno 86 osoba, a tijekom čitanja njihovih imena za svakog od njih položena je ruža kao podsjetnik na podnesenu žrtvu.

"U Škabrnju se ne dolazi samo tugovati, nego moliti i učiti. Uči se što znači prava vjera – ona koja ne bježi od boli, nego je pretvara u molitvu i nadu", poručio je u prigodnoj homiliji zadarski nadbiskup Milan Zgrablić

TEKST
Željko Stipanović

FOTO
Tomislav Brandt

U crkvi Uznesenja Blažene Djevice Marije za sve stradale u Domovinskom ratu koncelebrirano euharistijsko slavlje predvodio je zadarski nadbiskup Milan Zgrablić u zajedništvu s umirovljenim zadarskim nadbiskupom Želimirom Puljićem te brojnim svećenicima. U prigodnoj homiliji nadbiskup je istaknuo kako je Škabrnja, koja je 1991. godine postala simbol boli i mučeništva hrvatskog naroda, danas i mjesto duboke duhovne pouke.

"Ovamo se ne dolazi samo tugovati, nego moliti i učiti. Uči se što znači prava vjera – ona koja ne bježi od boli, nego je pretvara u molitvu i nadu",

ANJU

RAZGOVARAO
Domagoj Vlahović

SNIMIO
Tomislav Brandt

UVOĐENJE LEOPARDA BIT ĆE SUSTAVAN PROCES

“Na prvom su mjestu u brigadi i naša najveća vrijednost ljudi koji su temelj svih postignuća naše postrojbe, a nakon toga provedba visokointenzivne obuke i briga o materijalno-tehničkim sredstvima. Takav pristup ključan je za visoku profesionalnost i osposobljenost vojnika”

Na rukavu odore zapovjednika Gardijske oklopno-mehanizirane brigade lako je primijetiti oznaku ratne 3. gardijske brigade Kuna. Prije no što smo počeli *službeni* dio razgovora, brigadir nam je spomenuo da se osjeća najbolje kao pripadnik gardijske postrojbe. Najveći dio karijere proveo je upravo kao gardist. Stoga smo razgovor u prostorijama Zapovjedništva GOMBR-a u vojarni 5. gardijske brigade Slavonski sokolovi u Vinkovcima i započeli usporedbom nekadašnjih i sadašnjih vremena. A onda prešli na druge teme, najviše vezane uz budućnost brigade, koja bi za nekoliko godina trebala jako povećati svoju razinu opremljenosti, a time i sposobnosti.

RAZGOVOR

BRIGADIR

ŽELJKO
MARINOV

ZAPOVJEDNIK GARDIJSKE
OKLOPNO-MEHANIZIRANE BRIGADE

RAZGOVOR // BRIGADIR ŽELJKO MARINOV

KAKVA SU VAŠA SJEĆANJA NA RATNE DANE U GARDIJSKOJ BRIGADI?

Kad god se sjetim Domovinskog rata, sjetim se i zajedništva, hrabrosti, vojničkog ponosa i pobjedničkog veselja, ali i tuge kad bismo na bojišnici izgubili suborca i prijatelja. I te osjećaje ne čuvam samo za Kune, nego za sve hrvatske gardiste. Zajednički smo postigli mnogo, prvo smo obranili a potom i oslobodili svaki pedalj naše domovine, imali privilegiju ostvariti tisućljetni hrvatski san.

PRENOSI LI SE DOVOLJNO TRADICIJA RATNIH BRIGADA U DANAŠNJI GOMBR?

Ratno vrijeme bilo je posebno i jasno je da su razlike u odnosu na mirnodopsko vrijeme velike. Međutim, ako govorimo o osposobljenosti i uvježbanosti, hrabrosti i spremnosti na žrtvu, duhu te zajedništvu, današnji gardisti na tradiciji svojih prethodnika žive isti život kao i oni. GOMBR ima sreću da je sljednik triju ratnih brigada: Kuna, Sokolova i Puma. Naše današnje manevarske bojne ne samo da nose njihova slavna imena, nego potpuno baštine njihovu povijest i tradiciju. Obilježavamo obljetnice njihova osnivanja i uspješne oslobodilačke operacije iz Domovinskog rata, negujemo sjećanja na poginule pripadnike... Ali pravi prijenos tradicije na mlade naraštaje znači prijenos duhovnog i vrijednosnog nasljeđa o kojem sam govorio.

KAD TAJ PRIJENOS ZAPOČINJE?

Dolazak novih vojnika u postrojbe GOMBR-a započinje s integracijskom obukom u kojoj ih prvo upoznajemo s povjesnicom postrojbe, s ciljem da im ukažemo na to da će pripadati nečemu što je veće od njih kao pojedinaca. Želimo da steknu samosvijest o tome da su privilegirani da mogu nastaviti tu tradiciju i povijest. Tu je vrlo bitna i čvrsta povezanost današnjih postrojbi GOMBR-a s udrugama veterana iz Domovinskog rata, s kojima provodimo prezentacije ratnih putova brigada. Na kraju obuke, novi pripadnici stječu beretke s obilježjima ratnih brigada, koje im ne uručuju samo njihovi zapovjednici, nego i veterani iz tih postrojbi. Pritom mladi vojnici glasno izgovaraju riječi kodeksa svojih postrojbi koji ih obvezuje na časnu službu. Tako se stvara čvrsta poveznica između prošlosti i sadašnjosti.

ZNAČI, RATNE POSTROJBE DOBIVAJU DOSTOJNE NASLJEDNIKE?

Da vam najiskrenije kažem, kad smo 1991. postali gardisti nismo niti zamišljali kako ćemo tridesetak godina poslije dočekivati nove pripadnike. Danas, kad vidiš njihovu vjeru, strast i domoljubni duh, znaš da su sposobni preuzeti uloge nas starijih. I zato je moja težnja kao zapovjednika GOMBR-a da oni postupno preuzimaju vođenje postrojbi svih razina. Mi stariji smo tu da pomognemo gradnji i vođenju njihovih karijera, da se brinemo da nakon završetka određenih razina školovanja dobivaju mjesta sukladna njihovoj izobrazbi, obuci i sposobnostima. To nije samo moja zadaća kao zapovjednika, to je moja obveza, dužnost, želja i interes - iza sebe ostaviti sposobne, hrabre, pravedne, časne vojnike, dočasnike i časnike, za koje sam siguran da će nastaviti činiti naše oružane snage onakvima kakvima smo ih mi izgradili.

"GOMBR ima sreću da je sljednik triju ratnih brigada: Kuna, Sokolova i Puma. Naše današnje manevarske bojne ne samo da nose njihova slavna imena, nego potpuno baštine njihovu povijest i tradiciju"

Moramo im pružiti što više prilike za školovanje, obuku, vježbe, terene. Oni to i traže, a najviše žele obučavati se, uvježbavati i raditi sa svojim borbenim sredstvima, svladavati taktike, tehnike i procedure, provoditi bojna gađanja, razvijati vještine samoobrane...

BRIGADA JE NA RAZINI OSRH POZNATA PO SPORTSKIM USPJEŠIMA, KAKO IH POSTIŽETE?

Kroz sportske aktivnosti i natjecanja razvijamo pozitivni vojnički duh, najviše ona koje nazivamo vojničkim, poput streljaštva ili natjecanja za najbolji borbeni tim. Za iduću godinu najavljujem i povratak središnjeg natjecanja oklopno-mehaniziranih postrojbi na Gašincima.

Najiskrenije, na prvom su mjestu u brigadi i naša najveća vrijednost ljudi koji su temelj svih postignuća naše postrojbe, a nakon toga provedba visokointenzivne obuke i briga o materijalno-tehničkim sredstvima. Takav pristup ključan je za visoku profesionalnost i osposobljenost vojnika.

KOJI SU BILI KLJUČNI OBUČNI DOGAĐAJI U BRIGADI U ZADNJIH GODINU DANA?

Prije svega oni usmjereni na održavanje i poboljšanje naših operativnih sposobnosti, interoperabilnosti sa savezničkim snagama, te pripremu za sudjelovanje u međunarodnim vojnim operacijama. Neke od najznačajnijih vježbi su Sava Star koju provodimo s

"U ovoj bih godini posebno istaknuo sudjelovanje velikog dijela pripadnika i sredstava GOMBR-a u organizaciji, pripremama i provedbi mimohoda u Zagrebu. Isto tako, svi naši manevarski elementi te elementi borbene potpore nedavno su sudjelovali u vježbi Borbena moć 25"

oružanim snagama Ujedinjene Kraljevine i vježbe sa završnim ocjenjivanjem deklariranih snaga za upućivanje u međunarodne operacije u Kosovo, Mađarsku i Litvu. U ovoj bih godini posebno istaknuo sudjelovanje velikog dijela pripadnika i sredstava GOMBR-a u organizaciji, pripremama i provedbi mimohoda u Zagrebu. Isto tako, svi naši manevarski elementi te elementi borbene potpore nedavno su sudjelovali u vježbi Borbena moć 25. To je bio još jedan događaj u kojem je naša brigada prikazala javnosti svoju opremu, obučenost i sposobnosti. Cijelo to vrijeme intenzivno radimo na uvođenju borbenog vozila pješništva Bradley u operativnu uporabu, ali isto tako i drugih borbenih sredstava. No, svakako bih istaknuo da mi kontinuirano provodimo velik broj obučnih događaja svih razina, od pojedinca pa nadalje.

PRIPREMASTE LI NEKE NOVOSTI U OBUČI?

Razvijamo jedan logički godišnji obučni ciklus u kojem sudjeluju Stožer brigade, stožeri manevarskih bojni, bojni borbene potpore i svi pridodani elementi. Dakle, Stožer brigade prvo provede vježbu procesa donošenja vojne odluke na zemljovidu (MAPEX). Potom na temelju te odluke u Simulacijskom središtu u Zagrebu Stožer bojne provede računalno potpomognutu (CAX) vježbu u kojoj ćemo vidjeti koliko je ta odluka bila ispravna, a nakon toga s ojačanom manevarskom bojnom provedemo vježbu na zemljištu, u stvarnim uvjetima i sa stvarnim sredstvima. Provedbom navedenih vježbi zaključujemo jedan obučni ciklus na razini brigade, bojne i pridodanih postrojbi i tako prosuđujemo obučenost postrojbi. Ono što je najbitnije, obuka mora biti višerodna i višerazinska, a najčešće je i višesegrska i provodi se u realnim i stvarnim uvjetima.

NERIJETKO PRIPADNICI BRIGADE SUDJELUJU U POMOĆI CIVILNIM INSTITUCIJAMA, NAJVIDLJIVJE KOD PRIRODNIH NEPOGODA. KOJA JE GLAVNA PORUKA KOJA SE U TAKVIM SITUACIJAMA ŽELI POSLATI?

Jednostavno – pripadnici GOMBR-a nisu tu samo zbog obrane Republike Hrvatske, oni su i oslonac našem narodu u miru. Time pokazujemo solidarnost, humanost, ali i ono što je najbitnije – povezanost s našim narodom kojem smo uvijek na usluzi.

KOLIKO LOCIRANOST POSTROJBI BRIGADE U NEKOLIKO GRADOVA OTEŽAVA ZAPOVIJEDANJE?

To je određeni organizacijski i logistički izazov, koji se rješava pravodobnim planiranjem, jasno određenim prioritetima i usklađenim tempom djelovanja u slučaju borbenih operacija. Ali nije i otežavajući čimbenik u smislu učinkovitog zapovijedanja i upravljanja postrojbom. Naime, naš informacijsko-komunikacijski sustav zapovijedanja i upravljanja osigurava neometano i pravodobno donošenje odluka, prijenos zapovijedi te praćenje izvršenja zadaća na svim razinama. Dakle, to ne ovisi o lokacijama sastavnica brigade. Čak bih osobno rekao da takva struktura potiče fleksibilnost, samostalnost i sposobnost decentraliziranog zapovijedanja, što pridonosi većoj prilagodljivosti i operativnoj učinkovitosti GOMBR-a.

RAZGOVOR // BRIGADIR ŽELJKO MARINOV

KAKO TEČE POSTUPAK UVOĐENJA BORBENOG VOZILA PJEŠAŠTVA BRADLEY U OPERATIVNU UPORABU?

Prema planu. Infrastruktura u vojarni u Našicama je izgrađena, obuka mehaničara završena, u tijeku je obuka posada koja uključuje bojna gađanja, kao i ocjenjivanje. Slijedi ocjenjivanje satnija. Obuku prvo prolaze pripadnici bojne Sokolovi, a potom Puma. Moram reći da me zadivio način na koji naši ljudi na svim razinama usvajaju znanja i sposobnosti, čak bih rekao i brže nego što sam očekivao. Ispostavlja se da je obuka s Bradleyjem jednostavnija nego s BVP-om M-80. Sustav je uhodan toliko da je GOMBR spreman primiti i stavljati u uporabu koliko god vozila je potrebno.

KAKO SE PROVODI TENKOVSKA OBUKA, KOLIKO JE ISPORUKA NEKIH PLATFORMI M-84 UKRAJINI UTJECALA NA BRIGADU?

Prilagodili smo obučne planove te osigurali kontinuitet procesa obuke i razine obučenosti. Dakle, procesi u Tenkovskoj bojni Kune provode se bez zastoja i ograničenja, što su i javno pokazali sudjelovanjem na mimohodu i Borbenoj moći.

MOŽEMO LI ČUTI NEŠTO VIŠE O PRIPREMA MA ZA UVOĐENJE TENKOVA LEOPARD 2A8 U BRIGADU?

Cilj nam je da proces uvođenja Leoparda bude proveden sustavno, uz visoku razinu spremnosti i minimalne operativne rizike kako bi tenk mogao u potpunosti ispuniti svoju namjenu, od samog početka implementacije u OSRH, HKoV i GOMBR. Trenutačno smo u brigadi fokusirani na nekoliko područja. Kao prvo, provodimo detaljnu tehničku analizu u okviru samog planskog procesa, kako bismo osigurali da tenk u potpunosti zadovoljava operativne i sigurnosne zahtjeve. Paralelno s tim radimo planove za edukaciju i obuku osoblja koje će rukovati tenkovima, s naglaskom na praktično korištenje tih sredstava u stvarnim uvjetima. Posebnu pozornost posvećujemo logističkoj pripremi, uključujući opskrbu pričuvnim dijelovima, servisnu potporu te uspostavu odgovarajuće infrastrukture. Kad Leopardi stignu u vojarnu u Đakovu, za njih moraju biti spremni odgovarajući objekti i cijeli sustav čuvanja, skladištenja i održavanja, baš kao što je bilo u slučaju HRZ-ovih aviona Rafale. Na Borbenoj moći ste mogli vidjeti i da je bojna Kune pomlađena, s izvanrednim, stručnim časnicima koji će biti uključeni u sve procese uvođenja Leoparda, od planskih do operativnih.

"Kad Leopardi stignu u vojarnu u Đakovu, za njih moraju biti spremni odgovarajući objekti i cijeli sustav čuvanja, skladištenja i održavanja, baš kao što je bilo u slučaju HRZ-ovih aviona Rafale"

"Za iduću godinu najavljujem i povratak središnjeg natjecanja oklopno-mehaniziranih postrojbi na Gašincima"

KOLIKO ĆE SUSTAVI TOW I RGW 90 PODIĆI PROTUOKLOPNE SPOSOBNOSTI BRIGADE?

Sad imamo zanimljiv novi spoj: TOW kojim je opremljeno borbeno vozilo pješništva Bradley i RGW 90 kojim je opremljen iskrajni dio Bradleyja, tj. pješništvo. Jasno je da taj spoj povećava protuoklopne sposobnosti, ali i zaštitu vlastitih snaga te veću taktičku fleksibilnost za sve moguće scenarije. To je jedan veliki plus, golem napredak u odnosu na ono s čim smo dosad raspolagali.

KAKAV JE NAPREDAK U OPREMANJU PUŠKOSTROJNICAMA MINIMI I RADIOUREĐAJIMA TAKRAD?

Puškostrojnicama je, sukladno ustrojbеним mjestima, opremljena cijela brigada, a pripadnici su prošli potrebnu obuku i bojna gađanja. Iskustva vojnika s terena u pouzdanosti, preciznosti i jednostavnosti rukovanja tim oružjem iznimno su pozitivna. Ukratko, za njih vrijedi isto što vrijedi i za nova protuoklopna sredstva. Što se tiče radiouređaja TAKRAD, njima se opremamo i za njih se obučavamo. Pripadnici GOMBR-a koji sudjeluju u međunarodnim operacijama u Mađarskoj i Litvi već ih svakodnevno koriste. Od njih nismo dobili nikakve loše povratne informacije. Dapače, kažu da je sredstvo pouzdano.

PRIPADNICI TENKOVSKJE BOJNE KUNE SUDJELOVALI SU NA PREZENTACIJI KRATKE STROJNICE KUNA HRVATSKOG PROIZVOĐAČA HS PRODUKTA. KOLIKO VAM JE Taj TIP ORUŽJA ZANIMLJIV?

Da budem slikovit, on je *rođen* za stalne članove posade tenkova i borbenih vozila pješništva. Ako bude njezine nabave za OSRH, vjerujem da ćemo mi biti prvi na redu.

PRATITE LI TRENDOVE U DOKTRINAMA UPORABE MALIH DRONOVA?

Mi smo jedna od postrojbi koja aktivno sudjeluje u svim procesima u OSRH vezanim uz budućnost, razvoj i proizvodnju tih sustava: prezentacijama, demonstracijama i stručnim radionicama. Kontinuirano pratimo tehnološke trendove i mogućnosti njihove primjene u vojnim operacijama. Istodobno provodimo obuku na besposadnim sustavima kojima već raspolazemo, s naglaskom na podizanje razine osposobljenosti operatera, sigurnosne procedure, održavanje te integraciju dronova u širi koncept izvidničko-borbenih sposobnosti brigade. U suradnji s nadležnim institucijama, planiramo i daljnje poboljšanje obuke te eventualno korištenje novih sustava.

PRIPREMA TE LI NEKE NOVE PROJEKTE VEZANE UZ INFRASTRUKTURU: VOJARNE, VJEŽBALIŠTA...?

Uvjeti u vojarni u Vukovaru stvarno su na visokoj razini standarda za život i rad. Sad ondje gradimo i novu pristupnu cestu, vezanu na glavnu prometnicu. U Našicama, gdje su Sokolovi, završen je velik dio predviđenih infrastrukturnih radova, uglavnom vezanih uz uvođenje vozila Bradley. Ondje je u izgradnji i hangar za neborbena vozila, a jako je bitno što rekonstruiramo jedan smještajni objekt za vojnike, dočasnike i časnike. Na redu su i ulaganja u tamošnji vojnički restoran i kantu. U Varaždinu za Bradleyje slijede slični infrastrukturni projekti kao u Našicama. Đakovo sam već spomenuo – dovest ćemo vojarnu u optimalno stanje za prijam Leoparda.

GOMBR

Hrvatski je vojnik na poligonu kod Đakova pratio pripreme jednog od vodova 1. oklopno-mehanizirane bojne GOMBR-a za predstojeće ocjenjivanje. Glavno sredstvo voda američko je borbeno vozilo pješastva koje se uvodi u operativnu uporabu u brigadi

Stigli smo do jednog od mnogih šumaraka poligona "Gašinci" kod Đakova. Početak je studenog, jesen je dobro ulovila maha. Sve je oko nas puno otpalog lišća i raslinja raznih boja, a čizme su nam pune blata zbog kiše koja je još prije nekoliko sati natapala Slavoniju. Doduše, pokušali smo se kretati makadamima i improviziranim putovima, no oni su bili još blatniji – razrovale su ih gusjenice borbenih vozila pješastva Bradley M2A2 ODS. Jedno po jedno, našli smo četiri vozila zamaskirana među drvećem u šumarku, a uz njih i njihove posade te pripadnike iskrcajnog dijela. Bila je riječ o pripadnicima 1. mehaniziranog voda 4. oklopno-mehanizirane satnije 1. oklopno-mehanizirane bojne Sokolovi Gardijske oklopno-mehanizirane brigade (GOMBR) Hrvatske kopnene vojske (HKoV). Iz svoje baze u vojarni u Našicama na Gašince su stigli još prošlog tjedna zbog važnog cilja – formalnog vanjskog ocjenjivanja voda. Dva tjedna prije toga intenzivno su se pripremali u Našicama na vojnom vježbalištu "Grbavica".

Naš domaćin na poligonu zamjenik je zapovjednika 4. satnije natporučnik Jaroslav Škritek. Objašnjava nam da je ocjenjivanje vodova jedan od najbitnijih koraka u uvođenju Bradleyja u operativnu uporabu u GOMBR. Kako ocjenjivanje postrojbe u pravilu provodi ustrojstvena cjelina koja je dvije razine više, to će učiniti ocjenjivački tim iz bojne Sokolovi. Dvodnevni proces ocjenjivanja počinjao je sutra, a mi smo posjetili gardiste zadnji dan njihovih priprema.

SOKOLOVI: BRADLEYJI NA GASINCIMA

Sokolovi su uvježbavali vožnju, manevriranje, iskrčavanje iz vozila, taktičko raspoređivanje, zauzimanje perimetra oko vozila...

TEKST
Domagoj Vlahović

FOTO
Tomislav Brandt

GOMBR

“KAKVA GOD BILA ZADAĆA...”

Hrvatski vojnik prati uvođenje Bradleyja u Hrvatsku još od dolaska prvog vozila u halu u tvornici Đuro Đaković u Slavonskom Brodu. Nazočili smo i obuci mehaničara, kao i bojnim gađanjima u okviru obučnog ciklusa OPNET (Operator New Equipment Training). Ti su procesi uvelike bili koncentrirani na održavanje i uporabu samih vozila, i tražili su nazočnost američkih instruktora iz tvrtke BAE Systems. Na ocjenjivanju vodova, koje je već dobro odmaknulo, obuku je preuzela brigada, a Bradley više nije u glavnoj ulozi. On je glavno borbeno sredstvo voda, a u fokusu su ljudi koji se koriste vozilima. Vod Sokolova koji smo posjetili već je prošao uvježbavanje i obuku za pojedinač-

ne zadaće, potom ocjenjivanje desetina... Posade su u tom procesu odvojene od iskrcajnog dijela. Potonji vojnici rade tipičnu pješačku obuku, a posade su izvršile sve potrebno za djelovanje vozilom, uključujući manevriranje i bojna gađanja. Na dijelu obuke koji se provodi na Grbavici obučavaju se pojedinci i desetine, a može se provesti i manji, prilagođeni dio obuke vodova. “S Bradleyjem smo i mi iz iskrcajnog dijela, tj. mehaniziranog pješaštva Sokolova, definitivno povećali svoje sposobnosti. Oklopna zaštita daje nam sigurnost, a brzi izlazak iz vozila fleksibilnost“, kaže nam desetenik Krunoslav Musić, vođa iskrcajnog di-

Bradleyjeva kombinacija naoružanja: top kalibra 25 mm, spregnuta strojnica i protuoklopni sustav TOW

Baš kao i nedavno na Slunju, Bradley je na teškom terenu Gašinaca pokazao svoju brzinu i pokretljivost

Rampa omogućava brz izlazak iz vozila, a njezina hrapava podloga osigurava da Sokolovi sigurnije, brže i fleksibilnije izlaze van te zauzimaju pozicije

jela jednog od vozila. Taj je dočasnik prije bio zapovjednik vozila i vođa iskrcajnog dijela BVP-a M-80. Među Bradleyjevim prednostima ističe i čisto praktične stvari. "Uvjeti u tom vozilu definitivno su bolji, smještaj u njima da se usporediti sa smještajem u oklopnom vozilu Patria. Rampa nam omogućava brz izlazak iz vozila, a njezina hrapava podloga osigurava nam da sigurnije, brže i fleksibilnije izlazimo van i zauzimamo pozicije. Imamo i bolji nadzor nad terenom, pogotovo kad su uvjeti kakvi vladaju ovih dana – pravi jesenski s puno kiše, magle i blata", u jednom dahu nabroji je Musić.

NOVA MOTIVACIJA

Odmičemo se od Bradleyja prema sredini šumarka. Jedan dio tla omeđen je granama, ispunjen busenima iščupane trave, papirićima i plastičnim čepovima za boce. Lako je prepoznati tzv. sandbox (pješčanik), improvizirani zemljovid okolnog područja. Oko njega su okupljena petorica vojnika sa zemljovidima. Četvorica čuče, samo jedan stoji i dugačkim štapom pokazuje točke po zemljovidu. To je časnik kojeg u iduća dva dana čeka teška zadaća – zapovjednik 1. mehaniziranog voda 4. satnije poručnik Andrej Penezić. Naime, u vanjskom ocjenjivanju voda prije svih se ocjenjuje njegov zapovjednik, tj. njegovo vođenje i zapovijedanje. Dakle, časnik će sutradan ujutro dobiti zadaću od ocjenjivačkog tima Bojne te imati dva dana da je izvrši. U provedbi, prvi dan fokus će mu biti na taktičkom području prikupljanja i planiranja.

Dva tjedna prije ocjenjivanja vod se intenzivno pripremao u Našicama na vojnom vježbalištu "Grbavica

GOMBR

Drugi je dan posvećen provedbi same zadaće. Ono što je zanimljivo jest činjenica da vod ne zna hoće li mu biti dodijeljena ofenzivna ili defenzivna zadaća. "Kakva god bila, mi smo spremni", samouvjerenom nam kaže poručnik završivši razgovore s dočasnici. Razvodnica Željka Kršulj, pripadnica iskrcajnog dijela, prije je to bila i u BVP-u M-80. Ona je ipak opreznija i želi još bolje upoznati novo vozilo. Zasad nam govori da je prostranije, komfornije. "Čekamo ocjenjivanje voda i nadamo se da smo se dobro uvježbali. Hoće li biti obrambena ili napadna operacija? Kako bude, bude. Mi smo se trudili", kaže razvodnica.

Potpuno opremljeni za teren, Sokolovi su već na prvi pogled "srasli" s vozilom

Naravno, uvođenje Bradleyja dalo je novi motiv Sokolovima. Ekipa je reagirala vrlo pozitivno na novo sredstvo. "Dugo smo ih iščekivali da dođu. Kad su došli, svi smo odmah prionuli poslu i ušli u projekt sto posto. Sve posade, od prvih pa nadalje, svojski su se prihvale dvomjesečne obuke OPNET, te je uspješno prolazile uz veliko htijenje i žar", kaže nam natporučnik Škritek.

DOKAZIVANJE NA SLUNJU

Američko borbeno vozilo pješništva starije je proizvodnje, ali sigurno je da je u svojoj klasi još uvijek u svjetskom vrhu. To, uostalom, pokazuju mnogobrojne snimke iz Ukrajine. Naši sugovornici već su ih predstavili cijeloj Hrvatskoj na nedavnom mimohodu u Zagrebu. A što sve sa svojim vozilima Sokolovi mogu, pokazali su kolegama iz OSRH na vojnom poligonu "Eugen Kvaternik" kod Slunja, na vježbi Borbena moć 25. "Nije bila rijetkost da se na tamošnjem teškom terenu pokazao pokretljivijim i bržim od drugih oklopnih vozila HKoV-a: Patria, BVP M-80 i tenkova M84", s neskrivenim ponosom nam prepričavaju pripadnici GOMBR-a. To potvrđuje i natporučnik Škritek, časnik koji se školovao i u Sjedinjenim Američkim Državama, kao polaznik škole koja odgovara naprednoj časničkoj izobrazbi u OSRH. "Bradley je velika nadogradnja u odnosu na BVP M-80. Ima puno bolju oklopnu zaštitu, koja nam puno znači za sigurnost, a pokretljivost je superiorna. Vozilo je i brzo, top je strašno precizan, čak se približava perfekciji", opisuje zamjenik zapovjednika 4. satnije. Hvali i djelovanje vozila iz pokreta, sposobnost koju Sokolovi dosad nisu imali, a i djelovanje noću. Zahva-

ljujući termalnim ciljničkim spravama, vrijeme u kojem Bradleyji mogu djelovati praktički se udvostručava u odnosu na M-80. I Škritek je sudjelovao na Borbenoj moći te kaže da je najveći obučno-vježbovni događaj u OSRH u 2025. godini za Sokolove prošao jako dobro. "Vidjeli smo velik dio paljbene moći vozila", prisjeća se, "neka od njih sudjelovala su s paketom od 300 komada streljiva". Desetnik Musić dodao je da je teren poligona na Slunju bio vrlo zahtjevan. Već u analizi zemljišta, ukazano je na to da će strmine i uzvisine terena prilikom tadašnje vježbovne borbene ofenzivne operacije biti dosta velike. No, sprega Bradleyja i Sokolova prebrodila je sve izazove.

GOMBR

UZBUĐENJE I OPTIMIZAM

Na Gašincima smo proveli više sati, i sve dok se nije spustio mrak promatrali kako Sokolovi uvježbavaju vožnju, manevriranje, iskrcavanje iz vozila, taktičko raspoređivanje, zauzimanje perimetra oko vozila... Potpuno opremljeni za teren, na prvi pogled već su *srasli* s vozilom, kao da za njih nema razlike između Bradleyja i M-80 koji je u operativnoj uporabi u postrojbi već više od trideset godina. Ako u OSRH ima pravih osoba za usporedbu oklopnih vozila, koje svoje dojmove mogu prenijeti iz prve ruke, jedna od njih je sigurno razvodnik Matej Ban, današnji ciljač-operator u Bradleyju. Naime, prije je radio s vozilima borbenog vozila pješništva M-80, kao i Patrijama u konfiguraciji oklopnog transportera sa strojnicama kalibra 12,7 mm. "Iako je Bradley kao vozilo dosta stariji od Patrije, između njihovih borbenih stanica ima sličnosti", navodi Ban. Hvali Bradleyjevu kombinaciju topa kalibra 25 mm, spregnute strojnice i protuoklopno sustava

Zapovjednik voda poručnik Andrej Penezić (stoji desno) izdaje zapovijedi uz tzv. sandbox (pješčaniku), improvizirani zemljovid okolnog područja

TOW. "Zahvaljujući sustavu stabilizacije, oružni sustavi vrlo su precizni. A što tek reći za noćno gađanje? Zahvaljujući noćnim senzorima, potencijalni ciljevi puno se bolje vide. S druge strane, TOW daje itekako veću borbenu moć u odnosu na M-80", opisuje pripadnik Sokolova. Prisjetio se obučnih bojnih gađanja koja su mu usadila optimizam i za predstojeće ocjenjivanje. "Tada sam bio uzbuđen, a potom i zadovoljan, jer pokazalo se da je oružje precizno i učinkovito. Sad sam opet uzbuđen, ali i optimističan", zaključuje razvodnik. Oružje je komentirao i poručnik Penezić: "U OSRH smo vidjeli lansiranje moderne protuoklopne rakete Spike, iz vozila Patria Gardijske mehanizirane brigade. Apsolutno bismo željeli biti ekipa koja će lansirati prvi TOW, pogotovo zato jer dobivamo najmoderniju inačicu te rakete."

Slavonski
suton, Sokolovi i
Bradley – idućeg
jutra počelo je
ocjenjivanje

Nakon
ocjenjivanja
vodova, sljedeći
veliki koraci su
ocjenjivanja
satnija

nije bilo nikakvih izvanrednih događaja. Proces uvođenja Bradleyja ide svojim tijekom, sve do pune operativne uporabe. Nakon ocjenjivanja vodova, sljedeći veliki koraci su ocjenjivanja satnija. To je puno opsežnija aktivnost. "Gašinci su naša druga kuća, ovdje sam ove godine proveo mnogo tjedana. Poligon je dostatan za provedbu ocjenjivanja razine voda i satnije, ali za ocjenjivanje satnije ipak bismo preferirali ići na Slunj", najavljuje natporučnik Škritek.

"Postati pripadnik Sokolova i odmah doći na Bradley, na novo sredstvo, svakako je motivirajuće"

NOVI VELIKI KORACI

Uoči ispita koji će se postaviti pred vod kojim zapovijeda, i poručnik Penezić djeluje smireno. "Bit će zahtjevno. Ne znam kakva nas operacija čeka, obrambena ili napadna, ali svejedno nam je. Spremni smo i za jedne i za druge", kategoričan je časnik. "Pred nama su dva zahtjevna dana, pomladeni smo i spremni. Mladima je to prvo ocjenjivanje na ovakvoj razini, ali ambicije su im velike, pa su i dodatno koncentrirani, daju sve od sebe. Postati pripadnik Sokolova i odmah doći na Bradley, na novo sredstvo, svakako je motivirajuće", komentira desetenik Musić.

Nakon što su dani ocjenjivanja završili, nazvali smo Sokolove kako bismo se raspitali je li sve dobro prošlo. Odgovor je bio kratak i jasan: vod je uspješno prošao ocjenjivanje i

SUTRA – BRADLEYJI I LEOPARDI

Nismo izdržali da na Gašincima ne upitamo časnike Sokolova i o tome koliko prate tijekom nabave tenkova Leopard 2A8. Ti bi sustavi trebali biti uvedeni upravo u GOMBR, tj. u Tenkovsku bojnu Kune. "Definitivno razmišljamo o Leopardima. Konačno, vojne doktrine ističu da tenkovi i borbena vozila pješništva djeluju zajednički", podsjeća poručnik Penezić i prenosi želje svojeg voda da kroz obučni sustav imaju što više uvježbavanja s Kunama, danas s tenkovima M-84, sutra s Leopardima. "Kombinacija Bradleyja i Leoparda zvuči snažno, i mi Sokolovi jedva čekamo da stignu", dodaje natporučnik Škritek, istaknuvši da mladi časnici u postrojbama GOMBR-a intenzivno prate sve doktrine zajedničkog djelovanja tenkova i BVP-a.

PREDSTAVLJAMO

KADET MIRKO KOMŠO,
MMA borac i student druge godine Vojnog vođenja i upravljanja

UPORNOST I DISCIPLINA

JEDINI SU PRAVI PUT

Borilački sportovi i vojni poziv dijele mnogo zajedničkih vrijednosti, odlučnost, snagu, samodisciplinu i spremnost na izazove. Sve to utjelovljuje kadet Hrvatskog vojnog učilišta "Dr. Franjo Tuđman" Mirko Komšo, student druge godine smjera Vojno vođenje i upravljanje Sveučilišta obrane i sigurnosti "Dr. Franjo Tuđman"

TEKST

Ines Grossi

Od rane mladosti naviknut na borbu, disciplinu i rad, Mirko je svoju sportsku strast prema MMA-u uspješno spojio s vojnom karijerom, dvjema zahtjevnim, ali srodnim stazama na kojima uspjeh dolazi upornošću.

"Dolazim iz Zagreba, točnije iz Sesveta", kaže Mirko. "Nakon nekoliko ozljeda zbog kojih sam morao napraviti veću pauzu od sporta, počeo sam razmišljati o vojnom pozivu. Činio mi se izazovnim i drugačijim, a s vremenom sam u njemu pronašao novi smisao i motivaciju".

Njegova sportska priča počinje još u osnovnoj školi, kad se prvi put susreo s boksom. "U petom razredu počeo sam trenirati boks, a oko četrnaeste godine već sam ušao u svijet MMA-a, što je tada bilo prilično rano jer taj sport još nije bio popularan kao danas. Usto, bavio sam se i slobodnim hrvanjem te se natjecao u više disciplina, a MMA zapravo sve to povezuje."

PREDSTAVLJAMO

Tijekom godina, trud i predanost donijeli su mu i niz uspjeha. Bio je prvak FNC amaterske lige u kategoriji do 84 kilograma, prvak države u juniorskoj i seniorskoj konkurenciji do 93 kilograma, osvajač prvog mjesta na Grappling prvenstvu Zagreba na Jarunu u kategoriji do 93 kilograma (junior) te trećeplasirani na Prvenstvu Hrvatske u hrvanju slobodnim stilom do 86 kilograma. Iza svakog od tih rezultata stoje stotine sati treniranja, odricanja i neizvjesnosti koje svaki borac dobro poznaje. "Ni sam ne znam točno što me privuklo", priznaje Mirko, "jednostavno sam osjetio strast prema boričkim vještinama".

Danas, uz kadetske obveze, njegovi treninzi izgledaju nešto drukčije nego prije. "Prije sam trenirao dva puta dnevno, od ponedjeljka do subote. Dolaskom na Učilište to se promijenilo, sad treniram jednom dnevno, a ponekad i ujutro, prije svih obveza, odradim kraći trening. Svjestan sam da to više nije razina kao prije, ali bila je to moja svjesna odluka." Dodaje kako je uz vojni ritam teško pronaći vrijeme za odmor, no uz dobru organizaciju, pravilnu prehranu i san, sve se može postići. "Ako postavimo prioritete, sve se može stići. Naravno, neke stvari pate, ali za nešto se uvijek treba opredijeliti."

Uz vojni ritam teško je pronaći vrijeme za odmor, no uz dobru organizaciju, pravilnu prehranu i san, sve se može postići. "Ako postavimo prioritete, sve se može stići. Naravno, neke stvari pate, ali za nešto se uvijek treba opredijeliti", ističe kadet Komšo

MMA mu, kaže, nije donio samo fizičku spremnost nego i mentalnu snagu. "Trenirati s iskusnijima i jačima od sebe kroz cijelo odrastanje traži puno strpljenja i volje. Bilo je neuspjeha i teških trenutaka, ali sve to gradi karakter." Upravo ta mentalna otpornost pomaže mu i u vojnoj obuci. "MMA me fizički pripremio, ali i razvio koordinaciju i motoriku, što je iznimno važno u vojnom treningu." Za razliku od mnogih sportaša, Mirko ne ističe jednog uzora. "Nisam tip koji gaji uzore. Svakog tko radi nešto dobro, bilo u sportu ili vojsci, promatram i pokušavam nešto naučiti od njega." Kao i svaki sportaš, i on se suočavao s izazovima – od zahtjevnih priprema i natjecanja do odricanja u privatnom životu.

“Najveći su izazovi natjecanja, spremanje forme, skidanje kila za kategoriju. Ponekad je bilo teško propustiti druženja s prijateljima, ali to je dio puta. Uporan sam i uvijek sanjam dalje, to me gura naprijed.”
 Od svojih trenera, kaže, naučio je najvažniju lekciju, disciplinu. “To je temelj svega. U boričkim sportovima to vrlo brzo naučiš.” Zato i njegovi trenutačni ciljevi odražavaju taj način razmišljanja. “Želim ostati spreman, učiti nove stvari i trenirati na nove načine, to je i moja vojna obveza. U boričkim sportovima morat ću se više fokusirati na stand-up i kickboxing jer mi ozljeda ne dopušta sve kao prije. No natjecanja su i dalje moj cilj, jer to je nešto u čemu sam odrastao.”

Bilo je neuspjeha i teških trenutaka, ali sve to gradi karakter. “Upravo ta mentalna otpornost pomaže mu i u vojnoj obuci. MMA me fizički pripremio, ali i razvio koordinaciju i motoriku, što je iznimno važno u vojnom treningu.”

Upornost i disciplina njegova su životna filozofija. “Smatram da su to jedini pravi faktori uspjeha u sportu i u životu.” Uvjerava i da boričke vještine imaju važno mjesto u vojsci. “Smatram da su tjelesna spremnost i boričke vještine iznimno važne. Svaki bi kadet trebao barem malo trenirati boričke vještine, ne zbog natjecanja, nego zbog samopouzdanja i razvoja vještina važnih za vojnika.”
 Na kraju poručuje mladima koji razmišljaju o MMA-u da slijede svoje snove, ali i da budu svjesni da se stvari mogu promijeniti preko noći. “Ja sam to osjetio na vlastitoj koži. No, ne treba previše razmišljati o preprekama, fokus mora biti na radu i treningu. Za one koji treniraju zbog sebe, da nauče nešto novo i ojačaju tijelo i um, MMA je odličan izbor.”
 Kadet Mirko Komšo primjer je mladog čovjeka koji je sportsku borbenost pretočio u vojničku čvrstinu. Naizgled različiti svjetovi, oktagon i vojno učilište za njega su samo dva polja iste borbe: one u kojoj se svakim danom iznova dokazuješ, napreduješ i nikad ne odustaješ.

TEKST

Tomislav Vidaković

FOTO

PZB

PZB

Počasno-zaštitna bojna organizirala je 10. sportsko natjecanje Viribus Unitis – Izazov tjelesne spremnosti, koje je održano od 5. do 7. studenog 2025. u vojarni "1. hrvatski gardijski zbor" u Zagrebu.

PZB

Polazište u stvaranju natjecanja bila je žrtva i doprinos hrvatskih branitelja u obrani domovine, a posebno sjećanje na časničkog namjesnika Antu Malića, pripadnika 1. hrvatskog gardijskog zdruga, strastvenog sportaša i zaljubljenika u tjelesnu spremu. Malić je poginuo u 22. godini života, 26. lipnja 1995. tijekom operacije Skok-2, a natjecanje mu je posvećeno u znak trajnog poštovanja i zahvalnosti.

Prvo natjecanje Viribus Unitis održano je 2015. godine, a tad je bilo namijenjeno isključivo pripadnicima Oružanih snaga Republike Hrvatske.

Počasno-zaštitna bojna, ponosna na svoje nasljeđe i vrijednosti proizišle iz Domovinskog rata, nastavlja promovirati zdrav natjecateljski duh, sportski način života te pobjednički duh Hrvatske vojske

Zahvaljujući kontinuiranom razvoju i unapređivanju koncepta, natjecanje je od 2018. godine privuklo i pripadnike Ministarstva unutarnjih poslova, Hrvatske vatrogasne zajednice, Ministarstva pravosuđa te Hrvatske gorske službe spašavanja, koji se svake godine rado odazivaju pozivu i aktivno sudjeluju. Na taj način Viribus Unitis okuplja pripadnike sustava domovinske sigurnosti, promičući načela suradnje, timskog rada i zdravog natjecateljskog duha. Natjecanje je koncipirano u četiri kategorije u kojima se natječu tročlane ekipe. Osnovna je podjela dobna – na natjecatelje do 35 godina i iznad 35 godina – dok su unutar tih skupina formirane muške ekipe te mješovite ekipe koje čine dva muškarca i jedna žena.

Natjecanje je osmišljeno kao test tjelesne spremnosti i granica izdržljivosti, temeljen na elementima CrossFit-a, prilagođenima vojnim specifičnostima i potrebama. CrossFit, kao visokointenzivan i raznolik funkcionalni trening, spaja elemente olimpijskog dizanja utega, gimnastike i atletike, a svojom prilagodljivošću omogućuje natjecanje različitih profila sudionika. Ekipni karakter dodatno jača zajedništvo i timski duh – vrijednosti duboko ukorijenjene u vojnom pozivu.

VISOK INTENZITET

Tijekom izvođenja prvih setova vježbi – tzv. WOD-ova (Workout of the Day) – napetost i uzbuđenje mogli su se osjetiti među natjecateljima. Sutkinja Ivana naglasila je: “Natjecatelji moraju dati svoj maksimum – bilo da je riječ o većem broju ponavljanja, rundi ili podignutoj težini. Ključ su uspjeha dobra organizacija, timski rad i visoka razina spremnosti.” Natjecateljica Rea iz jedne od mješovitih ekipa dodaje: “Intenzitet je zaista visok, ali podrška kolega je presudna. Uvijek uskačemo jedni drugima i to nam puno olakšava.”

Ovogodišnja novost bila je uključivanje civilnih sudaca, njih šest, koji su svojim iskustvom i stručnim pristupom pridonijeli objektivnosti, profesionalnosti i održavanju načela fair-playa tijekom cijelog natjecanja. “Ovogodišnjem Viribus Unitisu pristupilo je 25 ekipa, odnosno 75 natjecatelja, što je svojevrsan rekord. To nam daje dodatan poticaj da i iduće godine zadržimo istu razinu predanosti i kvalitete organizacije”, izjavio je natporučnik Zvonimir Jakić, jedan od organizatora natjecanja.

Tijekom deset godina postojanja Viribus Unitis prerastao je u prepoznatljiv simbol tjelesne spremnosti, profesionalizma i zajedništva. Počasno-zaštitna bojna, ponosna na svoje nasljeđe i vrijednosti proizišle iz Domovinskog rata, nastavlja promovirati zdrav natjecateljski duh, sportski način života te pobjednički duh Hrvatske vojske.

“Tjelesna spremnost i sportski duh temelj su vojničke izvrsnosti. Natjecanjem poput Viribus Unitisa njegujemo vrline upornosti, hrabrosti, požrtvornosti, izdržljivosti i predanosti – iste one koje nas vode u svakodnevnom izvršavanju zadaća”, poručuju organizatori.

Jedan od natjecatelja i pobjednik u kategoriji muškaraca do 35 godina, pripadnik ATJ Lučko, istaknuo je važnost zajedništva i međusobnog nadmetanja: “Uvijek je zadovoljstvo doći na ovo natjecanje – testirati vlastite granice, družiti se i trenirati s kolegama iz drugih službi. Svi imamo isti cilj: biti bolji nego jučer”. Narednik Davorin Jurišić, pobjednik u kategoriji mješovitih ekipa, dodao je: “Popeti se na najviše postolje veliko je priznanje za sav trud i odricanje koje smo uložili. Dodatna motivacija bila nam je obraniti prošlogodišnje prvo mjesto.”

Tjelesna spremnost i sportski duh temelj su vojničke izvrsnosti. Natjecanja poput Viribus Unitisa njeguju vrline upornosti, hrabrosti, požrtvornosti, izdržljivosti i predanosti

Završnoj svečanosti nazočio je izaslanik predsjednika Republike Hrvatske i vrhovnog zapovjednika OSRH pročelnik Kabineta predsjednika Bartol Šimunić, koji je uputio čestitke svim sudionicima: “Čestitam svima koji su sudjelovali i pokazali koliko cijenite sport i tjelesnu spremu. Nadam se da će vas ovaj događaj potaknuti da i druge kolege pozovete na sudjelovanje iduće godine – jer samo oni koji treniraju CrossFit znaju koliko minuta može biti duga.” Najuspješnijim pojedincima i timovima uručene su prigodne nagrade i priznanja, a rezultati su pokazali da kvaliteta obuke i spremnosti u postrojbama stalno raste. Počasno-zaštitna bojna ovim natjecanjem još jednom potvrđuje svoju ulogu u promicanju profesionalizma i vojnog duha. Viribus unitis nije samo provjera sposobnosti – to je simbol zajedništva, motivacije i težnje prema izvrsnosti, vrijednosti koje čine temelj i budućnost Hrvatske vojske, ali i čitavog sustava domovinske sigurnosti.

HKoV

DVANAEST TIGROVA DOBILO BERETKE

Dvanaest novih pripadnika Tigrova dobilo je beretke kao znak pripadnosti postrojbi

TEKST
Hrvoje Lončarević

FOTO
Tomislav Brandt

U vojarni "1. gardijske brigade Tigrovi" obilježena je 35. obljetnica ustrojavanja 1. gardijske brigade Tigrovi i 18. obljetnica 1. mehanizirane bojne Tigrovi, a mladi pripadnici bojne, njih dvanaest, dobilo je beretke kao znak pripadnosti postrojbi. Bio je to posebno emotivan trenutak za mladog pripadnika Tigrova Damjana Granića i njegova oca, ratnog veterana Tigrova, koji je sinu uručio beretku.

Obilježavanje je počelo svetom misom u crkvi Uzvišenja Svetog Križa, koju je predvodio gospićko-senjski biskup Marko Medo, a pjesmom uveličala Policijska klapa "Sv. Mihovil". Biskup je u homiliji istaknuo mučeništvo hrvatskih branitelja koji su umrli za slobodu, odnosno za moralno dobro braneci svoje bližnje. "Među nama nalaze se braća i sestre koji su u Domovinskom ratu izgubili svoje najmilije. Budite svjesni da je branitelj koji je umro za slobodu pravi mučenik. 'Veće ljubavi nitko nema od ove, da tko život svoj položi za svoje prijatelje', kaže nam Isus. To često treba isticati kada netko za neko moralno dobro, za neku vrednotu mora umrijeti. On je savršeno dao svoj život. On je mučenik", poručio je biskup Medo.

Obilježavanje se nastavilo na komemorativnom skupu održanom kod spomenika poginulih pripadnika 1. gardijske brigade ispred vojarne "1. gardijske brigade Tigrovi". Počast poginulim, nestalim i umrlim hrvatskim braniteljima odali su članovi obitelji poginulih, nestalih i umrlih pripadnika Tigrova, predstavnici udruga Tigrova, izaslanik predsjednika RH general-pukovnik Marijan Mareković, izaslanik predsjednika Hrvatskog sabora Ante Deur, izaslanik predsjednika Vlade RH potpredsjednik Vlade i ministar obrane Tomo Medved, izaslanik ministra obrane general-pukovnik Siniša Jurković, izaslanik ministra unutarnjih poslova državni tajnik Tomislav Bilandžić i drugi visoki uzvanici.

Predsjednik Udruge ratnih veterana 1. gardijske brigade Tigrovi Darko Katuša u svojem je govoru podsjetio da je prije 35 godina u bazi Rakitje ustrojena posebna jedinica policije Rakitje, jezgra iz koje se kasnije razvila 1. gardijska brigada.

Na putu slobode i stvaranja neovisne Republike Hrvatske 368 njezinih pripadnika položilo je svoje živote, a petorica se još uvijek vode nestalima. "Našu slavnu povjesnicu ispisi-vali smo na bojišnicama diljem Lijepe Naše. Naš je ratni put put hrabrosti i časti hrvatskih branitelja. U redovima Tigrova ponosno je domovini služilo više od 11 000 pripadnika. Naša spremnost na žrtvu u obrani domovine bila je sažeta pod geslom 'Za Hrvatsku kao tigar', u ratu i u miru. Državu imamo, a na nama je da je nastavimo izgrađivati, kako bi svima nama kao i budućim generacijama bilo još bolje i ljepše. Budi-mo ponosni na sve što smo zajedno postigli. Neka nam zajedništvo koje nas je vodilo u Domovinskom ratu bude uporište i izvor snage u dalj-njem radu", poručio je Darko Katuša. U prigodi 35. obljetnice osnutka bri-gade ministar hrvatskih branitelja Tomo Medved uručio je braniteljsku zahvalnicu 1. gardijskoj brigadi Ti-grovi za izniman doprinos i zasluge u uspostavi i obrani državnog suve-reniteta i teritorijalnog integriteta Republike Hrvatske, a predsjednik Udruga ratnih veterana 1. gardijske brigade Tigrovi Darko Katuša uručio je priznanje ministru Medvedu, kao bivšem pripadniku Tigrova. Glazbe-nom izvedbom događaj su uveličali vokalna solistica Nika Pastuović i Policijska klapa "Sv. Mihovil".

Dvanaest novih pripadnika Tigrova dobilo je beretke kao znak pripadnosti postrojbi. Bio je to posebno emotivan trenutak za mladog pripadnika Tigrova Damjana Granića i njegova oca, ratnog veterana Tigrova, koji je sinu uručio beretku

U vojarni "Pukovnik Predrag Matanović" u Petrinji, 6. studenog 2025., svečano je obilježena 35. obljetnica 1. gardijske brigade Tigrovi i Dan 1. mehanizirane bojne Tigrovi. Na svečanosti su uručene pohvale i nagrade najzaslužnijim pripadnicima bojne. Udruga ratnih veterana 1. gbr Tigrovi uručila je plakete trojici pripadnika 1. MB Tigrovi za 30 godina neprekidne službe u crnoj beretki sa znakom tigra. Zapovjednik Hrvatske kopnene vojske general-bojnik Blaž Beretin istaknuo je kako smo zahvalni za sve što su Tigrovi učinili u Do-movinskom ratu od Vukovara do Dubrovnika. Zapo-vjednik Gardijske mehanizirane brigade brigadir Mirko Stošić osvrnuo se na aktivnosti u 2025. godini u kojoj su sudjelovali pripadnici bojne te rekao kako su sve postavljene zadaće odradili uspješno i pravodobno. Zapovjednik 1. mehanizirane bojne Tigrovi bojnik Tiho-mir Kastmiller poručio je da će nove generacije Tigrova časno služiti hrvatskom narodu i domovini.

Tekst i foto: Mateo Milanović-Litre/GMBR

DRAGOVOLJNI ROČNICI

NATJECANJE ZA NAJBOLJEG ROČNIK 47. NARAŠTAJA

TEKST
Hrvoje Lončarević

FOTO
Tomislav Brandt

Na vježbalištu vojarne "123. brigade HV" u Požegi održano je 7. studenog natjecanje 47. i ujedno zadnjeg naraštaja ročnika na dragovoljnom vojnom osposobljavanju prije uvođenja TVO-a

DRAGOVOLJNI ROČNICI

Šest ročnica i osam ročnika, koji su pokazali najbolje rezultate tijekom vojnog osposobljavanja, natjecalo se za mjesto najboljeg ročnika naraštaja. Za što bolji rezultat na natjecanju prvo je trebalo proći pismeni ispit i provjeru tjelesne spremnosti. "Od početka vojnog osposobljavanja do natjecanja prati se rad ročnika te na temelju njihovih radnih rezultata radimo unutarstanijsku selekciju kandidata koji će se natjecati u zadnjem tjednu osposobljavanja", objasnio nam je narednik Valentino Madžar, koji je bio ocjenjivač na radnoj točki br. 12 (sastavljanje automatske puške i pištolja).

Ova zadnja generacija dragovoljnog vojnog osposobljavanja pokazala je izvrsne vojne sposobnosti, vještine i znanja

Bilo je zahtjevno, ali dosta smo se pripremali i mislim da su nijanse odlučivale

Natjecatelji trebaju što brže proći stazu s 15 radnih točaka povezanih s temeljnim vojničkim vještinama, znanjem i spremnošću koje su stekli tijekom dragovoljnog vojnog osposobljavanja. "Ova zadnja generacija dragovoljnog vojnog osposobljavanja pokazala je izvrsne vojne sposobnosti, vještine i znanja", rekao nam je narednik Madžar. Pobjedu u ženskoj konkurenciji odnijela je ročnica Marija Barbarić, druga je bila Ivana Mitrović, a treća Katarina Aladić. Najbolji u muškoj konkurenciji bio je ročnik Antonio Šarčević, drugo je mjesto osvojio Toma Žunić, a treći je bio Marko Sokolić. Natjecanje su pratili instruktori te zapovjednici Središta za obuku pješništva i oklopništva i Bojne za temeljnu vojnu obuku. Kolege ročnici zdušno su poticali natjecatelje i navijali za svakog od njih. Moglo se osjetiti zajedništvo naraštaja. Pobjednik Antonio Šarčević iz Đakova na vojno osposobljavanje prijavio se iz ljubavi prema domovini i vojsci. "Put do cilja bio je naporan, ali uz dobre instruktore, želju,

zalaganje i rad, sve se isplatilo, a to se pokazalo i na ovom natjecanju. Poligon je bio zahtjevan, ali imali smo dobru pripremu", rekao nam je ročnik Šarčević, koji planira nastaviti karijeru Hrvatskoj vojsci.

Pobjednica Marija Barbarić iz Dugog Sela također namjerava ostati u Hrvatskoj vojsci. Planira upisati Časničku školu, sa željom da jednog dana bude pripadnica Počasno-zaštitne bojne, a o održanom natjecanju rekla nam je: "Bilo je zahtjevno, ali dosta smo se pripremali i mislim da su nijanse odlučivale."

Po završetku natjecanja svim je sudionicima, posebno najboljima, čestitao zapovjednik Bojne za temeljnu vojnu obuku Središta za obuku pješništva i oklopništva ZOD-a pukovnik Ivica Markanjević. "Rezultatima natjecanja pokazali ste da se Hrvatska ne treba bojati budućnosti. Vi ste zalag budućnosti. Na današnjim radnim točkama pokazali ste sve ono što ste svladali tijekom zadnja dva mjeseca", poručio je natjecateljima.

RADNE TOČKE

- niska žičana prepreka
- jednostruka prepreka
- prva pomoć (postavljanje ozlijeđenog u koma položaj)
- dvostruka prepreka
- prepoznavanje minsko-eksplozivnih sredstava
- niz prepreka
- gađanje meta na različitim udaljenostima
- veza (poznavanje vizualnih signala)
- trostruka prepreka
- orijentacija (određivanje magnetskog azimuta)
- visoka žičana prepreka
- rukovanje osobnim oružjem (sastavljanje automatske puške i pištolja)
- prepreka (labirint)
- NBKO (stavljanje zaštitne maske)
- gađanje zračnom puškom iz ležećeg stava bez naslona pod zaštitnom maskom, u jednu metu (na udaljenosti od 12 metara).

TOMAHAWK

ZAČETNIK ERE PRECIZNIH I MODULARNIH KRSTAREĆIH RAKETA

Krstareći projektili te vrste danas više ne spadaju u sam vrh naprednih i ekskluzivnih sposobnosti obrambene industrije neke zemlje. Razvoj i proizvodnja projektila sličnog dometa (od 500 i više od 1000 km) i preciznosti pokrenut je u desetak zemalja, a još

veći broj zemalja posjeduje tehnologiju proizvodnje sličnog naoružanja. Ono što danas sustav Tomahawk itekako čini relevantnim prednosti su koje su s vremenom dobivene uz napredak drugih tehnologija, kao što je velika fleksibilnost uporabe

i puno brža mogućnost djelovanja prema različitim ciljevima u brojnim scenarijima. Prednost je za korisnike to što se oslanja na desetljeća operativne uporabe i saznanja o mogućim poboljšanjima. Tomahawk se može osloniti i na dobro uhodan, učinkovit

RAKETNI SUSTAVI

Krstareći projektil Tomahawk pripada oružnim sustavima koji su se s vremenom učinkovito prilagođavali promjenama u obrambenim zahtjevima korisnika te naprednim tehnologijama. To je dovelo do velikog širenja njegova opsega djelovanja, koje je od početnih misija strateškog nuklearnog udara dovelo do današnje sposobnosti uporabe na taktičkoj razini

TEKST
Marin Marušić

i ekonomičan proizvodni proces, koji osim brzih preinaka daje dobar odnos uložених sredstava. Dovoljno je reći da se danas njegova cijena po primjerku barem za OS SAD-a ne razlikuje puno od cijene onih koji su naručivani prije tridesetak godina. U skladu s tim mjerilima može se reći da postaje i sve pristupačniji, uza sve nove sposobnosti koje je dobio ili one koje će tek biti primijenjene.

Broj korisnika se povećava, a sustav više neće biti u OS-u SAD-a ograničen samo na mornaricu. Sredinom 2022. prvi je put osim za mornaricu naručen i za potrebe Marinskog korpusa i KoV-a. Otvaraju se i mogućnosti njegova raspoređivanja na kopnu uz pomoć novog lansirnog sustava Typhoon, koji je prva lansiranja obavio sredinom 2023. Time se obnavljaju mogućnosti kopnenih djelovanja, koje su ukinute nakon hladnog rata.

RAZVOJNI PUT

Razvoj je bio potaknut uspjehom sovjetskih krstarećih projektila u sukobu između Egipta i Izraela 1967. i kasnijim naprednijim projektima koji su pokrenuti u SSSR-u. Mnogi raketni čamci s velike su udaljenosti i izvan dometa u

Foto: Aaron Zwaal / Ministerie van Defensie / CC BY-SA 4.0

Nizozemska fregata HNLMS De Ruyter lansira Tomahawk 11. ožujka 2025. ispred obale Norfolk

TAKTIČKO-TEHNIČKE ZNAČAJKE OSNOVNIH INAČICA PROJEKTILA BGM-109 TOMAHAWK

Naziv	Serijska	Proizvođač	Oznaka Alt	Domet (km)	Navođenje	Preciznost (m)	Dimenzije	Masa (kg)	Bojna glava	Masa bojne glave (kg)	Pogon
TLAM-N	Block I	General Dynamics (Convair)	BGM-109A	2400	INS, TERCOM	< 90	duljina bez buster: 5,56 m	s busterom 1450 –1550	Atom. W80	180	Williams International F107-WR-400 2,7 kN
TASM			RGM-109B	480	INS, aktivni pasivni radar	1			WDU-25B	450	
GLCM			UGM-109B				BGM-109G		2400	INS, TERCOM	
TLAM-C	Block II	McDonnell Douglas Corporation	RGM-109C	1150	INS, TERCOM, DSMAC	< 10	duljina s busterom: 6,25 m		bez buster: 1250 –1300	WDU-25B	
TLAM-D			UGM-109C	više od 900				BLU-97 X 166		450	
TLAM-D			RGM-109D	1150			UGM-109D	više od 900		raspon krila: 2,7 m	WDU-36B
TLAM-C	Block III	Hughes Aircraft Systems	RGM-109C	1650	INS, TERCOM, DSMAC, GPS						
TLAM-D			UGM-109C	1250							
TLAM-E TACTOM	Block IV	Raytheon Missile Systems	RGM-109E UGM-109E	1650	INS, TERCOM, DSMAC, GPS, SATCOM						Williams Int. F415

kratkom vremenu potopili izraelski razarač Eilat. Impresionirana takvim sposobnostima, američka mornarica zaželjela je slično oružje te se obratila domaćim proizvođačima. Za razliku od velikog Termita (Styx), zatražen je manji projektil koji bi se mogao lansirati i s brodova i sa zračnih platformi. Posao je 1971. dobila tvrtka McDonnell Douglas, koja je još od 1965. dizajnirala sličan projektil. Te je godine sličan uspjeh s projektilima Styx postigla indijska mornarica u ratu protiv Pakistana. To je dodatno potvrdilo nužnost takvog oružja u suvremenom pomorskom ratovanju. Novi krstareći protubrodski projektil nazvan je Harpoon.

Znatno manjih dimenzija i manje bojne glave, ali s dometom većim od sto kilometara, Harpoon je 1977. ušao u operativnu uporabu. Ubrzo se počelo promišljati o većem i sposobnijem projektilu koji bi trebao biti lansirán s podmornice. Novi projekt nazvan je STAWS (Submarine Tactical Antiship Missile), a od 1972. odobren je početak razvoja novog krstarećeg projektila SCM (Strategic Cruise Missile) strateške namjene. Lansiranje s podmornice donosilo je jasna i nepremostiva ograničenja što se tiče dimenzija i mase projektila. Trebao je odgovarati promjeru torpednih cijevi (oko 53 cm), imati maksimalnu duljinu oko 6,25 m i masu oko 1900 kg, što je bila nosivost dizalica za opsluživanje torpeda. Budući da su definirane potrebe mornarice, sužen je izbor vezano uz razvoj novog krstarećeg projektila za podmornice.

Foto: U.S. Navy

Krstareća raketa UGM-109 Tomahawk lansirana s podmornice pogađa zrakoplov RA-5C Vigilante na otoku San Clementeu u Kaliforniji nakon otprilike 650 km leta

Projekt STAWS za koji su se prijavila četiri kandidata ubrzo je ukinut, a nastavljen je razvoj strateške inačice. Program je nazvan SLCM (Submarine Launched Cruise Missile), odnosno s podmornice lansirán krstareći projektil. Unutar programa trebale su biti razvijene dvije inačice: strateška i taktička, s 85 posto jednakih komponenata. Projektil je usto trebao imati sposobnost lansiranja s kopna, mora, ali i sa zračnih platformi. Iako je osnovna inačica bila ona za lansiranje s podmornice, plan za njezino lansiranje s površinskih brodova izazvao je novu promjenu imena sustava.

Pokrata SLCM po novome je značila Sea Launched Cruise Missile, odnosno s površine lansirán krstareći projektil. U siječnju 1974. od zainteresiranih tvrtki koje su poslale ponude u skladu s traženim zahtjevima izdvojena su dva kandidata ili tima za koje se vjerovalo da posjeduju najbolje rješenje. Tim koji je predvodila tvrtka General Dynamics predstavio je projektil BGM-109. Za njegov je pogon bila zadužena tvrtka Williams, a za sustav navođenja McDonnell Douglas.

Drugi tim, na čelu s tvrtkom Chance Vought, predstavio je projektil BGM-110. Za pogon je bila zadužena tvrtka Teledyne CAE, a za sustav navođenja E-Systems. Projektil BGM-109 u usporedbi s konkurentom bio je konzervativnije dizajniran. BGM-110 imao je više inovativnih rješenja, koja su uključivala zaobljena ili *zamotana* repna krilca te jednodijelno krilo od staklenih vlakana koje se uzdužno uz tijelo projektila otvaralo do kuta od 90 stupnjeva.

U rujnu 1975. odlučeno je da će novi projektil biti nazvan po borbenoj sjekiri američkih Indijanaca. Končan izbor i odluka o pobjedniku trebali su biti doneseni nakon usporednog bojnog lansiranja obaju sustava. Svaki od projektila trebao je izvesti po dva lansiranja iz cijevi pod morem, izvesti prelazak u fazu aktiviranja buster motora te prelazak u klizni/marševski režim leta. Projektil BGM-109 oba je testiranja prošao uspješno, dok je BGM-110 malo *kaskao*. Prvo lansiranje bilo je neuspješno zbog kvara, koji je bio u odgovornosti ratne mornarice, a tijekom drugog zakazao je projektil. Prvotno

Foto: USAF / Tinker Air Force Base History Office

Krstareća raketa ALCM lansirana iz zraka snimljena tijekom leta iz pratećeg zrakoplova iznad raketnog poligona White Sands u Novom Meksiku

je bilo planirano da se tom sustavu da druga šansa, ali od toga se odustalo zbog sve većih troškova projekta te dobrog dojma koji je ostavio BGM-109. Program se otad ubrzao. Već 17. ožujka posao je službeno dodijeljen pobjedničkom timu, a 28. ožujka obavljeno je prvo zračno lansiranje i to s bombardera B-52. Ratno zrakoplovstvo istodobno je trebalo odabrati između dva konkurenta. Prilagođeni projektil AGM-109 za zračno lansiranje nazvan je Tomahawk Air-Launched Cruise Missile (TALCM), a trebalo ga je usporediti s projektilom AGM-86 ili ALCM (Air Launched Cruise Missile), koji je razvijala tvrtka Boeing. Dva projektila imala su dosta kompatibilnosti, koje su uključivale jednak pogon i navigacijski sustav. Najveća razlika bila je u aerodinamičkom dizajnu, koji je uvelike bio na strani ALCM-a. Uklanjanje ograničenja vezano uz dimenzije torpedne cijevi omogućilo je znatno učinkovitiji dizajn budućeg sustava namijenjenog zračnom lansiranju. Usporedna lansiranja i testiranja to su potvrdila. Pritom je AGM-86 pokazao bolje značajke navigacije i leta na manjim visinama te niže troškove održavanja.

START I LET

Ratno zrakoplovstvo odustalo je stoga od Tomahawka te s Boeingom u ožujku 1980. ugovorilo tisuće projektila ALCM. Mornarica je tog mjeseca obavila i prvo površinsko lansiranje projektila s razarača. Razvoj i uvođenje krstarećih projektila u sastav mornarice i zrakoplovstva SAD-a dolazili su u razdoblju povoljnih odnosa tadašnjih svjetskih velesila i pokrenutih razgovora o kontroli naoružanja. SSSR je bio u prednosti s tom vrstom oružnih sustava tako da nije postojao velik interes za njihovo ograničavanje. S druge strane, to je omogućilo ekstenzivno uvođenje velikog broja tih sustava na puno pomorskih i zračnih platformi. Krstareći projektili donijeli su i veliko povećanje sposobnosti već ostarjelim zrakoplovnim i pomorskim platformama.

U zrakoplovstvu je tako ponovno oživio bombarder B-52. Prve mornaričke postrojbe opremljene novim Tomahawkom

RAKETNI SUSTAVI

bili su bojni brodovi iz Drugog svjetskog rata klase Iowa. Prvi od njih bio je New Jersey, koji ih je dobio krajem 1982. godine. Svaki od tih bojnih brodova dobio je 32 projektila Tomahawk, koji su bili raspoređeni u osam kutijastih lansera od kojih je svaki sadržavao četiri projektila. Slijedile su potom i druge klase brodova, razarači klase Spruance, krstarice klase Ticonderoga te podmornice klase Sturgeon i Los Angeles. Isprva se radilo o lanserima kutijastog tipa na površinskim brodovima (Armored Box Launcher – ABL) ili na podmornicama sa sposobnostima lansiranja samo iz torpednih cijevi. Bolja integracija sustava postignuta je nakon što su projektili prilagođeni lansiranju iz vertikalnih lansera na brodovima (Vertical Launch System – VLS) ili novijim podmornicama, a koji su dobili i namjenske vertikalne lansere tih projektila (Capsule Launch System – CLS). Lansiranje svih Tomahawka vrši se aktivacijom buster motora smještenog na kraju tijela projektila. U slučaju podmorskih inačica taj se trenutak događa pod morem u samoj blizini podmornice, dok se na površinskim brodovima događa unutar sustava vertikalnog lansera. Raketni motor na kruto gorivo razvija potisak oko 27 kN unutar otprilike 12 sekundi. Njegova je uloga ubrzati projektil dovoljno za početni manevar i pokretanje krstarećeg motora. U toj fazi na projektilu se otvaraju četiri (na novijim inačicama tri) repna krilca koja mu omogućuju izvođenje polukružnog okreta po uzdužnoj osi. Nakon manevra otvaraju se s pomoću pirotehničkih patrona glavna krila, nakon čega se zatvaraju prorezi na mjestu gdje su krila bila sklopljena. Slijedi spuštanje uvodnika zraka na stražnjem i donjem dijelu projektila, odbacivanje buster motora koji je završio rad i aktiviranje eksplozivnih pokretača koji pokreću rad glavnog turboventilatorskog motora.

Taj motor ima desetak puta manji potisak, ali dovoljan da pokreće projektil dulje od sata pri brzini od gotovo 900 km/h. Proizvela ga je tvrtka Williams International, nekad poznata pod imenom Williams Research Corporations. Zajedno s proizvedenim serijama uslijedit će ugradnja snažnijih i učinkovitijih motora tog proizvođača. Kod konvencionalnih projektila najveći dio vremena leta prema cilju odnosi se na fazu krstarenja, koja ovisno o uvjetima može biti izvedena na dvije razine visine koje utječu na potrošnju goriva zbog razlike u gustoći zraka. U režimu veće visine (High-Low) zbog manjeg otpora projektil postiže veći domet, dok režim niskog leta (Low-Low) nudi veću zaštitu i prikrivenost od ranog otkrivanja projektila. Razvoj te vrste pametnog i preciznog oružja postao je moguć tek nakon velikog tehnološkog napretka u sustavima navigacije i navođenja. Sustavi projektila Tomahawk namijenjeni njegovu dolasku na cilj sustavno su modernizirani, a ovisili su i o svakoj pojedinačnoj inačici i njezinoj primarnoj misiji. Glavni pomagač u navigaciji, koji je prisutan od samog početka razvoja projektila, jest sustav TERCOM. Na svim je njegovim inačicama, a razvijen je još 1958., trebao biti dio jednog od najstrašnijih oružja u povijesti: krstarećeg projektila SLAM. Program SLAM ukinut je već iduće godine, ali tvrtka LTV Electro Systems Company nastavila je razvoj spomenutog navigacijskog sustava, koji će poslije biti široko korišten.

RAKETNI SUSTAVI

Sustav TERCOM (Terrain Contour Matching), kako mu i ime sugerira, djelovao je na principu usporedbe kontura terena pri letu i podataka pohranjenih unutar memorije računala u navigacijskom sustavu. Za prikupljanje podataka o visini služio je radiovisinomjer, koji je pod okomitim kutom mjerio visinu terena ispod projektila. Uspoređivanjem stvarnih i pohranjenih podataka dobivala se preciznija lokacija projektila. Njima se mogla dodatno poboljšati preciznost koju je omogućavao INS sustav inercijskog samonavođenja. Za projekte konvencionalne namjene (Block III) kojima je bila potrebna puno veća preciznost u zadnjoj fazi leta pridodan je dodatni sustav navođenja. Sustav DSMAC (Digital Scene Matching Area Corelator) ili digitalni korelatorski sustav usporedbe terena bio je instaliran u prednjem dijelu tijela projektila s okomitim djelovanjem prema tlu. Radilo se o elektro-optičkom sustavu koji se sastojao od prijamne procesne jedinice i prateće stroboskopske bljeskalice.

LEPEZA INAČICA

Princip rada bio je sličan onom sustava TERCOM, ali s puno većom (slikovnom) razlučivosti podataka koja omogućuje znatno bolju preciznost. Na određenim lokacijama sustav bi slikao područje te bi dobivene slikovne informacije usporedio sa slikama pohranjenim u memoriji. Na temelju njih dobivani su podaci o potrebnim

podešavanjima kako bi se došlo do cilja. Karte za oba sustava koje su pohranjivane prije misija u projektil Tomahawk dolazile su iz agencije DMA (Defense Mapping Agency). Posebnu pozornost trebalo je obratiti na karte slikovnog sustava DSMAC koje su trebale sadržavati prepoznatljive značajke i odgovarati stanju u stvarnom svijetu. Poželjne značajke poput mostova, rijeka, željezničkih pruga, autocesta... mogu se s vremenom promijeniti ili biti slabije uočljive ovisno o godišnjem dobu.

U projekte serije Block III uveden je napredniji sustav DSMAC IIa. Imao je sposobnost rada s manje obrade podataka, a dodan je i GPS. To je omogućilo puno fleksibilnije gađanje, pogotovo preko vodenih površina, kao i znatno kraće vrijeme za pripremu djelovanja. Najbolja preciznost postizala se kombinacijom obaju sustava, dok su zasebno omogućavali djelovanje uz GPS s minimalnom pripremom ili DSMAC IIa uz pripremu kraću od sata. Pouzdanost pri pogađanju ciljeva koja se zadržala još od Prvog zaljevskog rata iznosi oko 85 posto iako je u kasnijim manjim operacijama znala pasti i na jedva zadovoljavajućih šezdesetak posto. Razlog za takva slabija odstupanja tražio se u prelasku na nove digitalne tehnologije, ali i zbog ciljeva koji su bili izazov zato što su se nalazili u bezizražajnom okruženju. Takvo stanje ograničilo je stvaranje više letnih točaka, a samim tim i smanjilo faktor iznenađenja i olakšalo obranu lokacije. U novije je vrijeme zbog kombinacije više pouzdanih načina navigacije mogućnost takvih odstupanja svedena na minimum.

BGM-109A osnovna je strateška inačica, ujedno i začetak programa Tomahawk. Bila je opremljena atomskom bojnom glavom W80 od pet do 150 kilotona. Unutar mornarice dobila je službeni naziv TLAM-N (Tomahawk Land Attack Missile-Nuclear). Iz nje je razvijen i projektil oznake BGM-109G, koji je postao dio sustava GLCM (Ground Launched Cruise Missile). Dva projektila imala su devedeset posto jednakih komponenta, ali verzija G bila je opremljena modernijom nuklearnom bojnom glavom W84 (snage od 0,2 do 150 kt). Američko zrakoplovstvo koristilo je GLCM ili Gryphon do

Lanser raketa
Typhoon

Foto: U.S. Army / Darrell Ames

kraja osamdesetih, odnosno njegova povlačenja iz uporabe. Projektili u inačicama A i G imali su veći domet od ostalih. Nuklearne bojne glave bile su za više od pola lakše od konvencionalnih, što je omogućilo nošenje veće količine pogonskog goriva. Zbog prirode misija, njihova je posebnost bila u tome što su za gađanje ciljeva koristile isključivo navođenje s pomoću sustava TERCOM. Takav je način navođenja rezultirao mogućom pogreškom manjom od 90 metara, što je bilo zanemarivo pri uporabi nuklearne bojne glave. Inačica koja je prva uvedena u operativnu uporabu bila je namijenjena protubrodskoj borbi, a dobila je oznaku BGM-109B ili TASM (Tomahawk Anti-Ship Missile). Osnovna joj je namjena bila borba protiv visokovrijednih i pokretnih pomorskih plovila. Zbog svoje namjene nema sustav TERCOM jer se očekuje da prilikom uporabe prelazi jednaku morsku površinu, a tijekom gađanja ne može biti poznata točna, nego samo procijenjena lokacija cilja.

Sustav navođenja jednak je onome na projektilu Harpoon. Za zadnju fazu navođenja instaliran je aktivni radar zajedno s pasivnim indikatorom i identifikatorom radarskog zračenja. Ti se senzori aktiviraju kad projektil dolazi u područje očekivanog cilja. Povećava se visina te projektil započinje vijugavo letjeti kako bi s pomoću senzora očitao točnu lokaciju broda. Tad opet smanjuje visinu i izvršava napad. Osim načina leta, prilikom traganja primjenjuje i druge manevre zavaravanja ili prikrivanja. Zbog toga protubrodski inačica ima najmanji domet, koji iznosi oko 480 km.

NAPAD NA NEKOLIKO CILJEVA

Do kraja 1989. isporučeno je američkoj mornarici 600 projektila TASM. Treća i četvrta inačica konvencionalnih projektila Tomahawk operativno su raspoređene 1986. godine. Ti su projektili pripadali razvijenom standardu Block II. Za razliku od protubrodsk i nuklearne inačice, radi se o najpoznatijim inačicama tog sustava koje su masovno korištene, a i dalje se koriste u brojnim krizama i vojnim operacijama. Prvi su put uporabljene u Zaljevskom ratu u siječnju 1990., kad su se mogle vidjeti i na televizijskim snimkama.

Ta inačica nosila je oznaku BGM-109C, odnosno TLAM-C (Tomahawk Land Attack Missile-Conventional). Bila je namijenjena gađanju visokovrijednih i snažno branjenih ciljeva, čime se otvarao put borbenom djelovanju vlastitog zrakoplovstva. Radi se o najtežim inačicama projektila, čija je masa prelazila masu drugih inačica za najmanje sto kilograma. Velik se dio mase odnosio na bojnu glavu mase oko 450 kg, koja potječe od vođenih projektila Bullpup. Zbog znatno veće bojne glave, maksimalni domet iznosio je 1150 km, što je više nego upola manje od nuklearne inačice.

Uvođenjem naknadnih softverskih promjena, projektil je mogao u završnoj fazi na tri načina napadati cilj. Odabir se mogao programirati u odnosu na vrstu i željeni učinak na cilju. Prvi i izvorni način bio je HAM (Horizontal Attack Maneuver), koji uključuje vodoravni let do objekta. Kao alternativa dodan je napad nakon manevra uspinjanja (*Pop-up*) te krajnjeg i gotovo okomitog obrušavanja na cilj. Treći način bio je PWD (Programmed Warhead Detonation), koji je uključivao let i aktivaciju bojne glave točno iznad cilja. Druga konvencionalna verzija: BGM-109D oznake

Foto: U.S. Navy

Krstareća raketa Tomahawk Block IV

TLAM-D (Tomahawk Land Attack Missile-Dispenser), gotovo je jednaka. Bitna je razlika to što je umjesto bojne glave instaliran izbacivač bombi kasetnog tipa. Unutar njega je 166 bombi kombiniranog učinka BLU-97/B, koje su veličine limenke soka. Osnovna je namjena te inačice neutralizacija i uništavanje *mekih* ciljeva na većoj površini, poput vozila, letjelica, projektila ili radarskih sustava. Prilikom napada projektil obostrano otpušta spomenuta streljiva kako bi do kraja održavao ravnotežu.

Tijekom jedne misije moguć je napad na nekoliko ciljeva, a uvedena je i mogućnost kasnijeg napada samog projektila nakon otpuštanja kasetnog streljiva. Uslijedio je standard Block III, koji je 1994. ušao u uporabu. Osim nove naprednije navigacije potpomognute GPS-om, puno kraćeg vremena djelovanja i lansiranja, projektil je dobio novu mogućnost primjene principa vrijeme dolaska (*time of arrival*). Ta je značajka omogućila podešavanje trenutka dolaska do cilja, a time i moguću koordinaciju u odnosu na druge projekte, zračne platforme ili djelovanje protivnika. Nova je značajka i instalacija nove vrste bojne glave kako bi se zadovoljili zahtjevi vezano uz sigurnost eksplozivnih sredstava te domet i učinak na potencijalnim ciljevima.

Iako je približno jednako učinkovita, glava WDU-36/B bila je za više od sto kilograma lakša od prethodnika. Ugrađena je i naprednija inačica motora F107, koja je osiguravala dvadeset posto veći potisak uz tri posto manju potrošnju goriva. Uz manju masu i učinkovitiji motor, povećan je domet projektila za nekoliko stotina kilometara na maksimalno 1600 km. Prvi projektili Blocka III prvi su put borbeno uporabljani 1995. u Bosni i Hercegovini tijekom operacije Deliberate Force.

BLOCK IV I V

Deset godina poslije, odnosno 2004., uvedeni su projektili serije Block IV. Ti projektili taktičke namjene dobili su i novu oznaku RGM/UGM-109E i naziv TacTom ili Tactical Tomahawk. Cilj je bio primjenom novih tehnologija dobiti što jeftiniji projektil. Dodan je novi turboventilatorski motor F415 tvrtke Williams, a projektil se i izvana razlikovao od prethodnika. Repni segment sastojao se od tri rasklopiva krila umjesto dotadašnja četiri. Uveden je i sustav dvosmjerne satelitske podatkovne veze koja je omogućila

**Mornari na razaraču
USS Curtis Wilbur stabiliziraju
transportni kontejner s
krstarećim projektilom
Tomahawk**

promjene u letu na petnaest alternativnih prethodno definiranih ciljeva ili jednostavno određivanje novih ciljeva s koordinatama. Projektili serije Block IV dobili su i novi elektrooptički senzor, koji je omogućio prikupljanje i slanje slikovnih obavještajnih podataka o posljedicama prethodnih napada. Riječ je bila o podacima korisnim za procjenu učinkovitosti. Pojednostavnjeno je i održavanje sustava: vrijeme potrebno za remont i recertifikaciju povećano je s osam na 15 godina, uz vijek uporabe projektila do trideset godina.

Tomahawk novog standarda Block V predstavljen je 2020. godine. Osim moderniziranog standarda Block V, uvedene su dvije dodatne inačice. Block Va (MST) za protubrodsku borbu i Block Vb za gađanje ciljeva na kopnu. Block Vb dobio je stoga novu vrstu bojne glave nazvanu JMEWS (Joint Multiple Effects Warhead System) ili združeni sustav višestrukog učinka. Uz fugasne, ima i znatne probojne sposobnosti. Namijenjena je neutralizaciji velikog broja različitih ciljeva, uključujući one dobro ukopane ispod razine tla. Velika je pozornost posvećena poboljšanju otpornosti na elektroničko ometanje i sposobnosti održavanja komunikacije u zahtjevnim uvjetima. Postojeća jedinica satelitske podatkovne veze zamijenjena je novim

Foto: US Navy / Petty Officer 2nd Class John L. Beeman

**Podmornica USS Florida lansira raketu
Tomahawk tijekom operacije Giant
Shadow u vodama uz obalu Bahama**

Foto: US Navy

ISBS (Integrated Single Box Solution) sustavom, dodana je i nova antena UHF pojasa uz još jednu antenu koja pokriva dodatni frekvencijski pojas. Instaliran je i napredniji GPS (M-Code) s prijemnikom otpornijim na elektronsko ometanje.

Serijska proizvodnja projektila Tomahawk bila je u ovlasti njegova proizvođača, tvrtke General Dynamics (divizija Convair), u tvornici kraj San Diego u Kaliforniji. Zbog velike potražnje uskoro se proizvodnji priključila i partnerska tvrtka McDonnell Douglas, koja je krajem 1983. otvorila novu tvornicu u gradu Titusvilleu na Floridi. Otad su sve nove narudžbe tog projektila za potrebe mornarice bile podijeljene između ta dva proizvođača. Takva je nabava omogućila znatno niže cijene pojedinačnog projektila, što je velik uspjeh zbog uvijek prisutne inflacije. Još oko 1984. cijena jednog projektila proizvedenog u tvornici kraj San Diego (General Dynamics) bila je oko dva milijuna dolara.

Već 1987. cijena pada na milijun i pol dolara. Prema procjenama nekih mornaričkih dužnosnika, to je omogućilo uštedu od 1,3 milijarde dolara do 1990., do kad je trajao tadašnji program projektila Tomahawk. Krajem osamdesetih mornarica je naručivala oko 400 projektila godišnje. Do svibnja 1989. General Dynamics isporučio je tisuću projektila, a McDonnell Douglas svojih je tisuću isporučio do

RAKETNI SUSTAVI

BORBENA UPORABA PROJEKTILA TOMAHAWK

Operacije	Godina	Lokacija cilja	Broj lansiranja
Zaljevski rat	1991.	Irak	288
operacije nakon Zaljevskog rata	1993.	Irak	69
operacija Deliberate Force	1995.	BiH	13
operacije nakon Zaljevskog rata	1996.	Irak	44
operacija Infinite Reach	1998.	Afganistan i Sudan	79
operacija Desert Fox	1998.	Irak	325
operacija Allied Force	1999.	SR Jugoslavija	218
operacija Enduring Freedom	2001.	Afganistan	50
Drugi zaljevski rat	2003.	Irak	802
intervencija u Libiji	2011.	Libija	124
intervencija protiv snaga ISIL-a	2014.	Irak	47
napad na zrakoplovnu bazu Shayrat	2017.	Sirija	59
udari na Siriju	2018.	Sirija	66
intervencija u Jemenu	2024.	Jemen	135
napad na nuklearni program	2025.	Iran	30
* izostavljene manje operacije; broj lansiranih vjerojatno i veći		Ukupno	2349
		testiranja, vježbe itd.	550
		Ukupno	više od 2900

srpnja 1991. Devedesete godine te kraj hladnog i Zaljevskog rata dovode do velikog smanjenja vojnog proračuna, ujedno i manje narudžbi projektila Tomahawk.

General Dynamics odlučio je sredinom 1992. prodati svoje poslove s projektilima te je zajedno s tvornicom u San Diegu završio u vlasništvu tvrtke Hughes Aircraft. Potonju je za nekoliko godina preuzeo Raytheon, koji taj sustav proizvodi do danas. Raytheon je proizvodnju kao i sklapanje komponenta koje dolaze iz više tvornica smjestio kraj Tucsona u Arizoni. Ta je tvrtka do početka 2016. proizvela više od 3600 Tomahawka Block IV s prosječnom proizvodnjom i dogovorenim narudžbama od otprilike 200 godišnje. Dosad je u borbenim misijama lansirano više od 2350 projektila. Tomu treba dodati i još 550 ispaljenih na različitim testiranjima, procjenama i vježbama.

STRANI KORISNICI

Ujedinjena Kraljevina dugo je bila jedini strani korisnik ovog poznatog sustava. Ugovor s vladom SAD-a sklopila je 1995. Isporuka je uključila 65 projektila Tomahawk koji su našli primjenu na nuklearnim podmornicama britanske mornarice. Prva bojna lansiranja provedena su 1999. s podmornice Splendid tijekom intervencije na Kosovu. Neposredno nakon rata naručeno je dodatnih dvadeset projektila kako bi se dopunile zalihe. Poslije su borbeno djelovali u operacijama u Afganistanu, 2003. u Iraku te 2011. u Libiji. Tijekom 2004. naručeno je dodatnih 65 projektila Tomahawk Block IV, koji su isporučeni i postali operativni 2008. godine. U lipnju 2022. kraljevska mornarica objavila je namjeru dogovora kojim će postojeći primjerci od 2024. biti unaprijeđeni i dovedeni na standard Blocka V.

Australija je postala treća zemlja korisnica, nakon što je vlada SAD-a u ožujku 2023. odobrila prodaju 220 Tomahawka. Nabava je uglavnom uključila napredne projektile Block V i dvadeset primjeraka starije inačice serije Block IV.

Prvo lansiranje projektila obavljeno je u prosincu 2024. s razarača Brisbane. Za Tomahawk se, nakon dulje procjene i planiranja, odlučila i nizozemska mornarica. Odluka o nabavi donesena je u travnju 2023., a kao platforme odabrane su fregate klase Sedam provincija i podmornice klase Walrus i Orka. Poslije se od podmorničke verzije odustalo, a vjerojatna odobrena prodaja uključuje 175 Tomahawka Block V, uključujući i 12 primjeraka starije inačice Block IV. Prvo probno lansiranje obavljeno je u ožujku ove godine na istočnoj obali SAD-a iz ratne luke Norfolk. Projektil Block IV uspješno je lansiran s fregate De Ruyter.

Japan je u siječnju 2024. potpisao ugovor o nabavi 400 projektila Tomahawk. Prvotno je bilo planirano da svi pripadaju najnovijoj inačici Block V, ali narudžba je poslije izmije-

njena. Ukupno 400 projektila obuhvatit će serije Block V te Block IV. Stariji projektili mogli bi biti isporučeni ove godine, a novi bi trebali biti oko 2027. godine.

Brojne su zemlje spominjane kao potencijalni korisnici tog sustava. Zbog njegovih velikih sposobnosti odluka o prodaji ili nabavi ima i iznimne političke i vojne posljedice, primjerice narušavanje vojne ravnoteže u nekoj regiji, ali i kršenje međunarodnih dogovora o ograničenju proliferacije projektila velikog dometa. Kao mogući kupci spominjani su Španjolska i Izrael. Već dulje provlači se vijest o njihovoj mogućoj isporuci Ukrajini. Mogle bi se očekivati nove narudžbe saveznica SAD-a, prije svega za novije pomorske jedinice koje su u fazi gradnje ili razvoja.

Tomahawk lansiran 3. rujna 1996. iz prednjeg vertikalnog lansirnog sustava USS-a Shiloh kako bi djelovao na odabrane ciljeve protuzračne obrane u Iraku

VOJSKE SVIJETA

Najzapadnija zemlja kontinentalne Europe prolazi velik proces usmjeren na jačanje obrambenih sposobnosti u nekoliko ključnih područja

TEKST

Ivan Galović

MODERNIZACIJA PORTUGALSKIH ORUŽANIH SNAGA

Portugal ima populaciju od otprilike 10,3 milijuna ljudi, a teritorij pokriva površinu od 92 090 četvornih kilometara. Vojni je proračun s 3,5 milijarde eura (1,35 % BDP-a) u 2022. godini zabilježio rast na 4,6 milijardi eura (1,55 % BDP-a) u 2024. Značajno povećanje potkrijepljeno je Zakonom o vojnom programiranju (Lei de Programação Militar) za razdoblje 2023. – 2034., koji predviđa 5,57 milijardi eura za nabavu opreme i modernizaciju svih grana portugalskih oružanih snaga (Forças Armadas Portuguesas). Portugal nastoji postići NATO-ov cilj od 2 % BDP-a (5,9 milijardi eura) za obranu u 2025. godini, četiri godine prije predviđenog roka. Zemlja je podržala i ambiciozniji cilj NATO-a o izdvajanju 5 % BDP-a za obranu do 2035., s planiranom strateškom revizijom 2029. Plan ReArm Europe vrijedan 800 milijardi eura, koji je Europska komisija predstavila 4. ožujka 2025., mogao bi pomoći Portugalu ubrzati realizaciju svojih ambicija. Portugal održava profesionalne oružane snage, pridonoseći i nacionalnoj obra-

ni i međunarodnim mirovnim misijama. Sastoji se od tri grane: kopnene vojske (Exército), ratne mornarice (Marinha) i ratnog zrakoplovstva (Força Aérea). Međutim, postoje izazovi, a jedan od najvećih je nedostatak osoblja. Trenutačnih 23 400 mnogo je manje od odobrenog broja od 32 181. Unatoč svojoj relativnoj maloj veličini, portugalske oružane snage bile su uključene u nekoliko misija UN-a, EU-a i NATO-a. Portugal ima oko 500 vojnika u operacijama i misijama, uključujući Srednjoafričku Republiku, Jordan, Mali, Mozambik, Rumunjsku i Somaliju.

FAVORIT ZA BVP

Kopnena vojska sastoji se od otprilike 14 000 aktivnih vojnika. Operativna struktura sastoji se od Brigade za brzo reagiranje (laka), Interventne brigade (srednja), Mehanizirane brigade (teška), Snage za opću potporu i vojne hitne slučajeve te tri prekomorske pješačke pukovnije. Od 5,57, ukupno 1,24 milijarde eura planirano je za izgradnju kopnenih snaga "nove

Portugalski vojnik fotografiran tijekom NATO-ove vježbe Ramstein Legacy 24 u Rumunjskoj. Opremanje vojnika streljačkim naoružanjem i opremom već je dugo u fokusu portugalskog ministarstva obrane

generacije“, uvođenjem novih, suvremenih sposobnosti u nekoliko ključnih područja kao što su zaštita, vatrena moć, digitalizacija, zapovijedanje i nadzor, preživljavanje, situacijska svjesnost, mobilnost i povezivost. Vojska istodobno nastoji dalje razvijati sposobnosti poput kibernetičke obrane, simulacije i elektroničkog ratovanja (EW) te postupno uvoditi besposadne sustave.

Portugalska oklopna kopnena flota većinom se sastoji od vozila Pandur II 8 x 8 u različitim konfiguracijama, uključujući borbena vozila pješništva (IFV) i oklopne transportere (ICV). Portugalska vojska također koristi glavne borbene tenkove Leopard 2A6 i oklopne transportere M113. Pandure čeka modernizacija srednjeg životnog vijeka (MLU). Vozila su nedavno opremljena portugalskim softverskim sustavom za upravljanje bojišnicom EyeCommand, koji se prikazuje i procesuiru preko tableta DT10-M. Osim toga, nedavno su kupljeni radiouređaji Rohde & Schwarz SOVERON VR5000 i HR5000 te interfoni EID ICC-201. Nadalje, sedam daljinski upravljanih oružnih stanica M151 Protector RWS ugrađenih na Pandure modernizira se novom optikom.

Vojska želi realizirati neke nadogradnje na postojećoj floti od 34 tenka Leopard 2A6 Tenkovske bojne Mehahnizirane brigade, dodavanjem novog sustava za gašenje požara, pomoćne jedinice za napajanje (APU), klimatski uređaj, termovizijske kamere za vozača te električnog sustava za upravljanje kupolom i topom s digitalnom stabilizacijom. Tenkovi su već opremljeni sličnim sustavima za komunikaciju i upravljanja borbom kao i Panduri. Na popisu za nabavu dva su oklopna vozila za vuču (ARV) i dva oklopna mosta za lansiranje na bazi tenka Leopard 2.

S HRVATSKOM PO CAESAR

Oklopnjaci M113A2 zastarjeli su, pa se planira njihova zamjena novim borbenim vozilima pješništva na gusjenicama kroz program VCI-L (Veículo de Combate de Infantaria de Lagartas). Početna suma koja se odvaja za projekt je 13,6 milijuna eura. Kao

Foto: U. S. Air Force / Airman 1st Class Dylan Myers

glavni kandidat navodi se Lynx KF41 njemačkog Rheinmetalla. No, tijekom vojne vježbe ARTEX25 vojska je testirala sposobnosti borbenog vozila pješništva ASCOD 2 koje je izvorno španjolsko-austrijsko, ali danas je proizvod američke tvrtke General Dynamics.

Protekla godina trebala bi označiti početak modernizacije topništva. Naime, 26. listopada 2024. portugalska Glavna uprava za nacionalne obrambene resurse (DGRDN) i francuska Glavna uprava za naoružanje (DGA) potpisale su okvirni sporazum o nabavi do 36 samohodnih haubica CAESAR MkII 6 x 6 155 mm. U okviru istog projekta, haubice nabavljaju i Hrvatska, Estonija, Bugarska i Slovenija. Sustav CAESAR MkII u osnovi podrazumijeva taktički kamion Arquus Armis 6 x 6 naoružan topom L52 kalibra 155 mm, opremljen radarom za mjerenje brzine projektila, inercijalnim navigacijskim sustavom (INS) te zapovjedno-nadzornim sustavom.

Osim toga, NATO-ova agencija za potporu i nabavu (NATO Support and Procurement Agency – NSPA) u ime

**Ukrucavanje
američkog
samohodnog
višecijevnog lansera
raketa HIMARS
u portugalski
transportni avion
Embraer KC-390
Millennium**

Portugala trenutačno provodi natječaj vrijedan 19,9 milijuna eura za nabavu do 12 samohodnih minobacača kalibra 120 mm. Oni će biti postavljeni na platformi lakih oklopnih taktičkih vozila VAMTAC ST5 4 x 4. Portugal planira nabaviti i novu seriju tih vozila. Njime želi nadopuniti flotu od postojećih 139 primjeraka nabavljenih između 2019. i 2021. Vozila se kupuju od španjolske tvrtke UROVESA putem NSPA. Aktualnu flotu VAMTAC-a čini 107 višenamjenskih vozila za transport vojnika, 12 za specijalne operacije, 13 za sanitetsku potporu i sedam zapovjednih vozila. Vojska također želi modernizirati laka oklopna izviđačka vozila VBL/VB2L koja

**Portugalska vojska
želi realizirati neke
nadogradnje na
postojećoj floti od
34 tenka Leopard
2A6. Fotografija
jednog od njih
snimljena je na
NATO-ovoj vježbi
Trident Juncture
2015**

Foto: NATO / Allied Joint Force Command Brunssum via Wikimedia Commons / Ferraz

VOJSKE SVIJETA

koristi Izvidnička bojna ISTAR. Ostala nedavno nabavljena vozila uključuju terence Hilux 2.4 D4 4 x 4 japanske Toyote, višenamjenska desantna vozila Q-150D 4x4 španjolske tvrtke TORO Vehículos Especiales y Sistemas, te mala terenska vozila MRZR D2 4 x 4 američke tvrtke Polaris.

VOJNIČKI BORBENI SUSTAVI

Za pojedinačno opremanje vojnika portugalsko ministarstvo obrane već više godina provodi projekt Vojnički borbeni sustavi (Sistemas de Combate do Soldado – SCS). Ključni cilj mu je jačanje vatrene moći, situacijske svjesnosti, zapovijedanja i nadzora te preživljavanja vojnika na bojišnici. Arsenal streljačkog naoružanja u prvom je redu pojačan nabavom oružja belgijske tvrtke FN Herstal. Tu je 15 000 jurišnih pušaka FN SCAR-L STD kalibra 5,56 x 45 mm, 850 jurišnih pušaka FN SCAR-H STD kalibra 7,62 x 51 mm, 2000 bacača granata FN40GL Mk2 kalibra 40 x 46 mm, 1000 lakih strojnica FN Minimi Mk3 kalibra 5,56 mm te 400 strojnica opće namjene FN Minimi Mk3 kalibra 7,62 mm. Kupljeno je i 300 sačmarica Supernova Tactical talijanske tvrtke Benelli te 3910 komada austrijskih pištolja Glock G17 Gen5 FS. Druga nedavna nabava opreme uključivala je švedske višenamjenske/protuoklopne lansere (bestrajne puške) Carl Gustaf M3 kalibra 84 mm, a 75 primjeraka Carl Gustafa M2 modernizirani su na standard M2U. Kupljeni su i automatski bacači granata GMG kalibra 40 mm njemačke tvrtke Heckler & Koch. Uloženo je i u optičko-ciljničke uređaje, primjerice ciljnik s crvenom točkom CompM4, ciljnik VCOG 1-6 x 24 i ACOG 3,5 x 35, termalne ciljnik THERMIS MK2, laserske svjetlosne module Vario-Ray LP, svjetiljke Spear A2, svjetiljke za kacige Trilobyte te promatračko-izvidničke termalne uređaje Jenoptik NYXUS Bird Long Range.

Što se tiče komunikacijske opreme, u okviru SCS-a u studenom 2021. kupljeno je više sustava: ručni višepojasni radio R&S SOVERON HR5000, osobni radio TWH-104R, slušalice 3M Peltor ComTac XPI, bežična jedinica PT (Push & Talk) TWH-101W1, integrator DSI-104, baterije, kao i taktički pametni telefon Bittium Tough Mobile 2. Svi ti uređaji trebaju biti kompatibilni sa sustavom za upravljanje bojišnicom

Ilustracija: Thales

Ilustracija integriranog sustava PZO-a vrlo kratkog dometa ForceShield Compact francuske tvrtke Thales

U TRENDU NABAVE PZO-A

Kao i niz drugih europskih članica NATO-a, Portugal bi trebao ojačati svoje sposobnosti zemaljske protuzračne obrane, koja je odgovornost kopnene vojske. Zemlja se nedavno pridružila multinacionalnoj inicijativi nabave i uspostave PZO-a European Sky Shield (ESSI). Izgledno je da će kupiti PZO sustav srednjeg dometa Iris-T SLM. Što se tiče konkretnih projekata, Portugal je još prije uspostavio razmjestivi integrirani sustav za zapovijedanje i nadzor zemaljskog PZO-a SICCA3 (Sistema Integrado de Comando e Controlo para a Artilharia Antiaerea). SICCA3 se sastoji od Teknelova centra za upravljanje paljbom u kontejneru i taktičkog operativnog centra opremljenog MIL-STD podsustavima, dva kamiona Kerax 4 x 4 te pripadajućih generatora i opreme montiranih na prikolici. U tijeku je nabava integriranog sustava PZO-a vrlo kratkog dometa (VSHORAD) ForceShield Compact francuske tvrtke Thales. On će zamijeniti već povučene američke samohodne PZO sustave M48A2E1/M48A3 Chaparral. Ugovor vrijedan 39 milijuna eura potpisan je preko NATO-ove agencije NSPA 23. listopada 2024. Uključuje isporuku tri mobilna lansera raketa RAPIDRanger postavljena na laka španjolska vojna vozila URO VAMTAC ST5 4 x 4. Tu je i Thalesov radar GroundMaster 200 te zapovjedno-nadzorni sustav ControlView C2: obuhvaćeni su u združeni sustav ControlMaster 200. ForceShield uključuje i dva prijenosna terminala za postojeći portugalski ručni sustav protuzračne obrane FIM-92 Stinger. Elementi sustava ForceShield bit će isporučeni Portugalu u listopadu 2026., no onda slijede primopredajna ispitivanja i vježbe bojnog gađanja. Ugovor uključuje opciju za četvrti mobilni lanser RAPIDRanger, drugu jedinicu ControlMaster 200 i dva dodatna prijenosna terminala za oružje.

Portugalci će nabaviti do 36 samohodnih haubica CAESAR MkII 6 x 6 kalibra 155 mm

Foto: KNDS

VOJSKE SVIJETA

Foto: Volvo Defense

Kamion Volvo FMX u konfiguraciji 6 x 6

KOPNENI TRANSPORT

Nabave vozila protežu se i na taktičke logističke kamione. Putem NSPA sa španjolskom tvrtkom Technology and Security Developments (TSD) provodi se projekt VTM – opremanje vojne srednjim taktičkim vozilima. TSD montira razne konfiguracije na kamione poznatih tvrtki. Na listi za portugalsku vojsku su 47 kamiona MAN TGS 18.440 BBCH 4 x 4 koji će nositi kontejnere sa sustavima veze te 61 kamion MAN TGS 26.440 BBCH 6 x 6. Od potonjih, 28 je konfigurirano za opći prijevoz bez oklopne kabine, 13 za opći prijevoz s oklopnom kabinom, 16 su prijevoznici kontejnera s utovarnom dizalicom, a četiri su sustavom za prihvrat cisterne s vodom od 6000 litara. Isporuke bi trebale biti dovršene u ožujku 2026.

Ostali nedavno nabavljeni kamioni uključivali su tegljače Mercedes-Benz ACTROS 2041, DAF CF85.460 i CF85.510, MAN TGX18.420, Volvo FMX540 i FMX420, zajedno s kiperima AFMX520 i kamionima za vuču FMX380. Na kamionima Volvo FMX420 6 x 6 smješteni su mobilni sustav za dekontaminaciju i mobilni NBKO laboratorij.

EyeCommand. Inače, glavni portugalski vojni informacijsko-komunikacijski sustav zove se SIC-T (Sistema de Informação e Comunicações – Tático). I on se nalazi u procesu modernizacije i nadogradnje, koji se provodi i uz pomoć NATO-ove Agencije za komunikacije i informacije (NCIA).

LIGHTNING JE BIO FAVORIT

Ratno zrakoplovstvo također ima svoj plan modernizacije – Força Aérea 5.3. Ključni potez trebao bi biti nabava borbenih aviona koji će zamijeniti

Avion F-16 portugalskog ratnog zrakoplovstva uzlijeće na zadaću u okviru misije Baltic Air Policing u svibnju 2025. Fighting Falconi trebaju zamjenu, ali još se ne zna koji će to avion biti

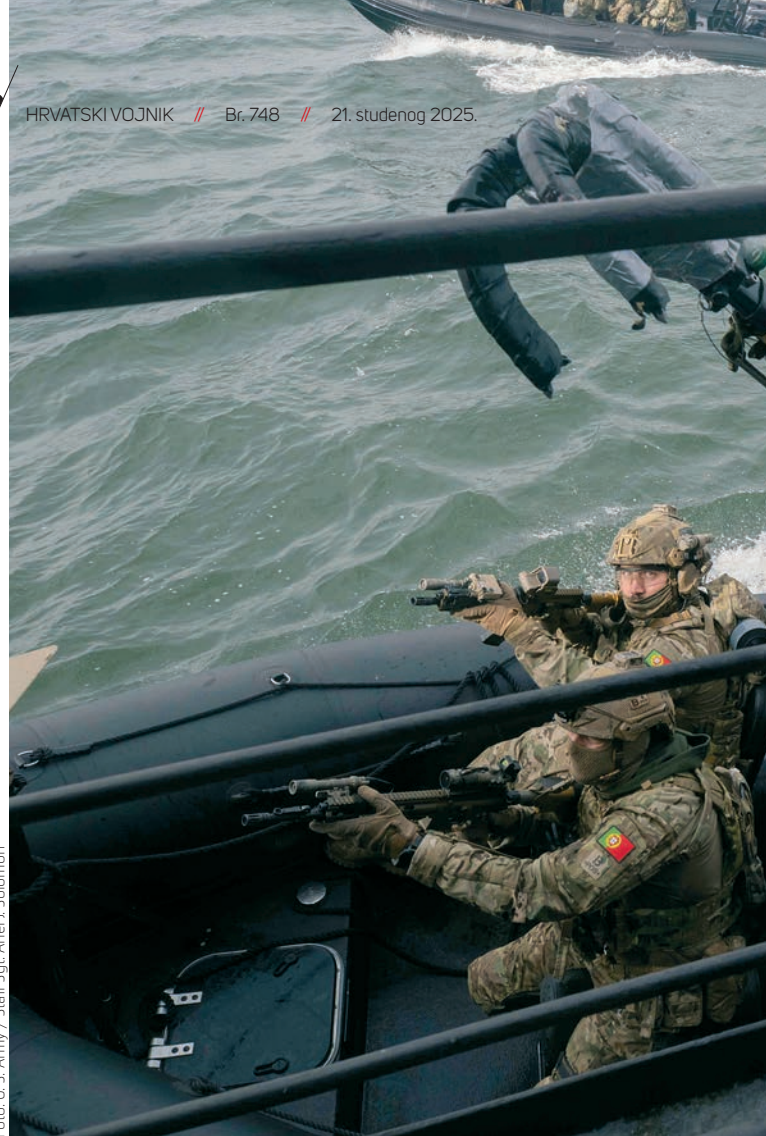

Foto: U.S. Army / Staff Sgt. Ariel J. Solomon

avione F-16AM/BM. Za Fighting Falcone bi 2026. trebali stići novi projektili zrak-zrak Sidewinder AIM-9X Block II. Trenutačno se vode rasprave treba li Portugal kupiti jedini dostupni avion pete generacije na tržištu – američki F-35 Lightning II, koji je donedavno bio favorit. Postoje i europski kandidati, koji su u novim geopolitičkim odnosima dobili i veću šansu: švedski Saab JAS 39 Gripen, paneuropski Eurofighter Typhoon i francuski Dassault Rafale. U nabavi i operativnoj uporabi jeftiniji su od F-35, ali avioni su četvrte generacije. Nedavno se pojavila i vijest da bi se zemlja mogla

Foto: NATO

Pripadnici portugalskih i rumunjskih specijalnih snaga spremaju se na ukrcajanje i preuzimanje rumunjske korvete na vježbi Trojan Footprint u ožujku 2024.

ZA SPECIJALCE

Portugalci provode i Plan za opremanje Snaga za specijalne operacije (PIFOE). Zahvaljujući njemu, specijalci dobivaju jurišne puške HK416A5 i HK417A2, precizne puške AXMC, M107A1 i G28E, kompaktne sačmarice STF/12, lake strojnice MP5 KA4, strojnice M2HB-QCB i FN MAG, bacače granata HK269 i GMG, protuoklopna oružja Carl Gustaf M2U te ručne raketne bacače M72. Na popisu su i terenska vozila Sportsman MV850, MRZR 2, MRZR D2 i MRZR D4, VAMTAC ST5, Defender 130 TD4 4 x 4, američke besposadne letjelice ANAFI...

uključiti u neki od izvanameričkih projekata razvoja aviona šeste generacije – francusko-njemačko-španjolski Future Combat Air System (FCAS) ili britansko-talijansko-japanski Global Combat Air Programme (GCAP).

Portugal je u međuvremenu primio tri od inicijalnih pet novih brazilskih transportnih aviona Embraer KC-390 Millennium koje je naručio 2019. Očekuje se da će još dva biti isporučeni do 2027., a ove je godine naručen šesti. Millennium može nositi do 26 tona tereta, 80 vojnika ili 35 tona goriva kad je konfiguriran kao leteća cisterna. Pokreću ga dva mlazna motora International Aero Engines V2500-E5 koji omogućuju maksimalnu brzinu od 870 km/h (470 čv) i dolet do 5210 km.

SVESTRANI LAKI AVION

Portugal je 2024. odobrio nabavu još 12 Embraerovih letjelica, no riječ je o lakim avionima A-29N Super Tucano. Investicija od 200 milijuna eura uključuje isporuku aviona, simulatora te usluge potpore i logistike. Tri su već stigla u rujnu ove godine. Portugal tako postaje prvi europski korisnik te inačice Super Tucana usklađene sa standardima NATO-a. Njome vraćaju sposobnosti izgubljene 2018. godine povlačenjem aviona Dassault/Dornier Alpha Jet. A-29N Super Tucano koristit će se za obuku pilota, obavještajno-izvidničko-promatračke (ISR) misije, obuku prednjih zračnih kontrolora (JTAC), a po potrebi i za blisku borbenu potporu postrojbama na kopnu. Avion je dugačak 11,38 metara, pokreće ga Pratt & Whitney Canada PT6A-68C turboprop motor snage 1600 KS, što mu omogućuje maksimalnu brzinu od 590 km/h, visinu leta do 10 600 metara i domet od 2800 kilometara. Od naoružanja može biti opremljen unutarnjim i podvjesnim strojnicama, topovima ispod

trupa, lanserima raketa zrak-zemlja i zrak-zrak, te vođenim i nevođenim bombama. Važnu ulogu u opremanju aviona ima portugalska zrakoplovna tvrtka OGMA, u kojoj Embraer ima većinski paket dionica. Isporuka bi trebala biti završena 2027. ili 2028. Inače, za osnovnu obuku pilota naručeno je 12 američkih trenažnih aviona Cirrus SR22 – oni su zamjena za kanadske letjelice DHC-1 Chipmunk.

U planu je i kupovina besposadnih letjelica srednje visine i dugog dometa (MALE) za ISR zadaće, no još nije specificirano što će se kupiti.

CRNI JASTREB JE BUDUĆNOST

Što se tiče helikoptera, portugalsko zrakoplovstvo uglavnom se okreće američkim UH-60. Od 2022. do 2024. potpisali su ugovore za nabavu devet Black Hawkova opremljenih za protupožarne zadaće, a nedavno je potvrđena isporuka prvog od tri prilagođena UH-60L. Prije nekoliko dana portugalski mediji najavili su da će ministarstvo kupiti četiri nova Black Hawkova za medicinsku evakuaciju. S druge strane, kopnena vojska želi nabaviti pet UH-60 za potporu, zaštitu i evakuaciju. Portugalci nabavljaju i sedam višenamjenskih helikoptera AW119 MkII Koala.

Portugalska flota od 12 helikoptera AW101, koji su u uporabi gotovo 20 godina, planira proći program nadogradnje srednjeg uporabnog vijeka usmjeren na avioniku i senzorski paket. Opcije modernizacije razmatraju se u suradnji s talijanskom tvrtkom Leonardo, te s drugim operaterima istog helikoptera, posebno Kanadom i Danskom, koji provode slične programe modernizacije. Cilj je postići zajednička tehnička rješenja koja će biti brža, jeftinija i pouzdanija. AW101 ključni su za portugalske sposobnosti traganja i spašavanja

VOJSKE SVIJETA

(SAR), posebno za portugalske otočne teritorije u Atlantskom oceanu.

U tijeku je i modernizacija četiri transportna aviona C-130H Hercules te modernizacija aktualnih pet i nabava dodatnih šest rabljenih pomorskih patrolnih aviona P-3C Orion iz Njemačke za 45 milijuna eura. Modernizacija postojećih P-3C uključuje integraciju podatkovnog Linka 16 i sustava prepoznavanja prijatelj-neprijatelj. Nova avionika donijet će poboljšane sposobnosti detekcije i praćenja podmornica.

STARE FREGATE, NOVI PATROLICI

Najvažniji projekt vezan uz povećanje sposobnosti portugalske ratne mornarice zasad je modernizacija dviju fregata klase Vasco da Gama s proračunom od 120 milijuna eura. Izvorno je riječ o plovilima MEKO 200PN, dizajniranim i izgrađenim u Njemačkoj. Konkretno, modernizacija se odnosi na nadogradnju tijekom sredine operativnog vijeka te se provodi preko NSPA. Fregatama NRP Álvares Cabral i NRP Corte-Real, među ostalim, bit će povećani protupodmornički kapaciteti, te zamijenjeni senzorski sustavi kao i komunikacijska oprema. Treća fregata NRP Vasco da Gama (F330) dobit će nove sustave platforme za upravljanje i komunikaciju. Sve bi tre-

Portugalski marinci (Fuzileiros) plove gumenim čamcem na vesla na vježbi tisućama kilometara istočno od svoje zemlje, u okviru NATO-ove misije u Litvi

Foto: NATO

Ilustracija pomoćnih brodova za nadopunu gorivom i logistiku (Auxiliary Oiler Replenisher – AOR+) koje za portugalsku ratnu mornaricu gradi turska tvrtka STM

bale dobiti i nove projektile RIM-162 ESSM Block-2b te biti modernizirane do kraja 2027. Dvije fregate klase Bartolomeu Dias nabavljene kao rabljene od Nizozemske modernizirane su 2009. i 2010. Ipak, u planu je nabava šest višenamjenskih fregata koje će biti zamjena za obje aktualne klase fregata. Od 2011. do 2019., mornarica je uvela u uporabu četiri izvanobalna ophodna broda klase Viana do Castelo izgrađena u domaćim brodogradilištima. Domaća tvrtka West Sea dobila je 29. prosinca 2023. ugovor za izgradnju još šest plovila te klase do 2030. Ugovor je vrijedan oko 300 milijuna eura, a prvi brod već se gradi. Brodovi su treća generacija OPV-a s modularnim i prilagodljivim dizajnom. Ophodni brod Viana do Castelo dug 83 metra može prevoziti do 60 osoba, gumene čamce s krutim trupom i helikopter srednje veličine. Njegovo naoružanje uključuje top 30 mm, teške i lake strojnice. Brod pokreću dva dizelska motora Wärtsilä s po 5200 KS i dva električna motora s po 270 KS, što omogućuje maksimalnu brzinu od 21 čvora (39 km/h).

VELIKA VIŠENAMJENSKA PLOVILA

Portugal je u prosincu 2024. turskoj tvrtki STM dodijelio ugovor za izgradnju dvaju pomoćnih brodova za nadopunu gorivom i logistiku (Auxiliary Oiler Replenisher – AOR+) za svoju mornaricu. Svaki brod bit će dizajniran za prijevoz goriva, pomorskih komponenti i opreme, zrakoplovnih potrepština, vode i streljiva, te ima mogućnost integracije dodatnih medicinskih kapaciteta za potporu misijama ublažavanja posljedica katastrofa. Brodovi bi trebali biti isporučeni do 2028. Budući brodovi imat će ukupnu duljinu od 137 metara i smještaj za do 200 osoba. Imat će specijalizirani senzorski i oružani paket za protuzračnu obranu, platformu za slijetanje helikoptera, hangar za besposadne zrakoplovne sustave i prostor za oko 20 lakih taktičkih oklopnih vozila. Brod će imati maksimalnu brzinu više od 18 čvorova (33 km/21 milja/h), domet od 14 000 nautičkih milja (25 928 km/16 111 milja) i izdržljivost do 90 dana. Uz opskrbu i pomoć u katastrofama, brod će podržavati za-

Ilustracija: STM

povijedanje i nadzor, potragu i spašavanje te druge misije *regionalne projekcije moći*.

Nizozemski brodograditelj Damen Shipyards Group dobio je 24. studenog 2023. ugovor za izgradnju i opremanje portugalskog višenamjenskog broda za potporu (MPSS). Zvat će se NRP D. João II i biti dugačak 107 metara. Plovilo je posebno konfigurirano za oceanska istraživanja, operacije besposadnih sustava i zadaće odgovora na katastrofe. Uključivat će laboratorije i smještaj za znanstveno osoblje, helikoptersku palubu i hangar te dodatne prostore za zračne, površinske i podvodne dronove. Platforma će moći prevoziti više od 40 putnika, ploviti brzinom većom od 15 čvorova (28 km/h) i imati operativnu izdržljivost za 45 dana na moru. Cijeli program MPSS financira se iz EU-ova programa za oporavak i otpornost. Isporuka se očekuje 2026.

Mornarica je također nedavno modernizirala svoje helikoptere Super Lynx Mk95A. Što se tiče daljnjih akvizicija, predlaže se i kupnja dviju podmornica. Južnokorejska tvrtka Hyundai Heavy Industries potpisala je Memorandum o razumijevanju s portugalskom mornaricom za zajednički razvoj malih podmornica.

INTERESI NA ATLANTIKU

Portugalci imaju slične izazove u provedbi modernizacije kao i mnoge druge europske članice NATO-a. Prema službenim informacijama, vlada radi na pojednostavnjivanju postupaka nabave i uspostavljanju trgovinskih odnosa s dobavljačima, no odgovori na te procese nisu trenutačni. To znači da stvarni tempo modernizacije može biti sporiji od željenog. Portugal nastoji uskladiti svoje obveze prema NATO-u sa željom za održavanjem suvereniteta nad svojim vojnim sposobnostima. Naravno da zemlja ima svoje posebnosti, da su joj sigurnosni interesi prije svega na Atlantiku, a manje na današnjem kriznom žarištu – istoku Europe. Ipak, zemlja je, za razliku od Španjolske, prihvatila NATO-ov plan o pet posto ulaganja BDP-a u obranu, a znakovito je što se u mnogim procesima nabave oslanja na agenciju NSPA.

Foto: NATO

Portugalski vojnik s besposadnom letjelicom 17. rujna 2025. na NATO-ovoj demonstracijskoj vježbi inovativnih tehnoloških rješenja REPMUS

ISTRAŽIVAČKO-RAZVOJNI PROJEKTI

Portugalska vojska poduzima također mjere za jačanje istraživačko-razvojnih i inovacijskih aktivnosti (R&D+I) kako bi mogla u modernizaciji oružanih snaga i istodobno podržala lokalnu obrambenu tehnološku i industrijsku bazu.

Ključni projekt istraživanja, razvoja i inovacija je AMIDA-UT (Automatizirano modeliranje, identifikacija i procjena štete na urbanom terenu) vrijedan 4,9 milijuna eura. Projekt je dio mehanizma stalne strukturirane suradnje EU-a (PESCO) i nastoji razviti modularni i skalabilni softver sposoban za automatsko otkrivanje i identifikaciju ciljeva, istraživanje strukturnih oštećenja, predviđanje kontaminacije CBRN-om i digitalnu analizu terena, sve do 2027.

Još jedan napor istraživanja, razvoja i inovacija poziva na razvoj rješenja automatizacije i električnih pogonskih mogućnosti za transporter M113A2 te razvoj besposadnih letjelica, sustava za otkrivanje i neutralizaciju improviziranih eksplozivnih naprava (C-IED), besposadnih kopnenih vozila (UGV) i lutajućeg streljiva.

Vlada i oružane snage oslanjaju se na privremeni instrument Europske komisije za oporavak i otpornost kako bi financirala nekoliko projekata, poput izgradnje i obnove vojnih stambenih objekata i obrazovne infrastrukture.

POVIJEST SPORTA

Na 64. sjednici MOO-a, održanoj u Rimu 26. travnja 1966., Saporu je već u prvom krugu s 32 glasa dobio dovoljnu potporu za domaćinstvo. Protukandidati su bili Calgary (16 glasova), te Lahti i Salt Lake City – oba s po sedam glasova

POVIJEST ZIMSKIH OLIMPIJSKIH IGARA (VI. DIO)

LEGENDE ZIMSKIH

Jedanaesto izdanje Zimskih olimpijskih igara, ujedno prvo u Aziji, održano je od 3. do 13. veljače 1972. u japanskom gradu Saporu. Natjecalo se 1006 sportaša iz 35 zemalja. Saporu je trebao ugostiti Igre 1940., ali one su zbog Drugog svjetskog rata otkazane.

Na 64. sjednici MOO-a, održanoj u Rimu 26. travnja 1966., Saporu je već u prvom krugu dobio potporu za domaćinstvo. Protukandidati su bili Calgary, Lahti i Salt Lake City.

Organizacija Igara bila je izazov za domaćina, poznatog po tehnologiji. Japan, međutim, nije bio poznat po zimskim sportovima pa je morao obaviti puno posla vezano uz infrastrukturu.

U Saporu su izgrađena nova i velika sportska borilišta. Usto, u veljači 1971. održan je Međunarodni sportski tjedan, zamišljen kao provjera spremnosti grada, ali i njegove snage i gostoljubivosti. Taj su događaj olimpijski promatrači ocijenili uspješnim.

Nova infrastruktura omogućila je i gospodarski razvoj Sapura: do početka Igara japanska vlada uložila je oko 500 milijuna dolara u modernizaciju grada, uključujući i izgradnju nove podzemne željeznice. Organizacijski odbor Igara ostvario je znatnu financijsku dobit, dijelom zahvaljujući u to vrijeme rekordnom ugovoru o pravu prijenosa s američkim televizijskim kućama vrijednom 8,47 milijuna dolara.

Ni te Igre nisu prošle bez kontroverzija. Jedna od najvećih bila je vezana uz pitanje statusa sportaša, zbog čega je pojedinima bio zabranjen nastup. Austrijancu Karlu Schranzu, možda i najvećoj zvijezdi zimskih sportova, zbog sudjelovanja

u marketinškim aktivnostima bio je zabranjen nastup. Međutim, pojedini sovjetski sportaši, prije svega hokejaši, unatoč činjenici da su plaćeni za svoju igru, imali su pravo nastupa. Predsjednik MOO-a Avery Brundage uoči Igara zabranio je nastupe četrdesetorici alpskih skijaša, a Schranz je bio najistaknutiji. Kanada je u znak prosvjeda odlučila povući svoj hokejaški tim s Igara u Saporu.

Ti su potezi potaknuli MOO da se aktivnije pozabavi statusom sportaša. Pravilo da se samo amateri smiju natjecati datiralo je od samih početaka Igara, ali više od sedamdeset godina poslije toga članovi MOO-a počeli su razmatrati mogućnost da se i profesionalcima omogući sudjelovanje, želeći tako ostati ukorak s vremenom. Vlada je i zabrinutost da bi Igre mogle ubuduće gubiti na važnosti te ostati u sjeni drugih natjecanja koja profesionalnim sportašima nisu osporavala sudjelovanje.

Igre je otvorio car Hirohito, postavši tako tek treći državni poglavar koji je imao čast otvoriti njihovo i ljetno i zimsko izdanje. Prijestolnica te dale-

PRIPREMIO
Ivan Šurbek

Austrijski skijaš
Franz Klammer

Foto: Fischersports CC BY-SA 3.0 de via Wikimedia Commons

Foto: UPI Photos via Wikimedia Commons

Američka skijašica Barbara Cochran

koistočne zemlje bila je, naime, domaćin Igara u listopadu 1964. godine.

Na borilištima su sportaši pisali olimpijsku povijest. Javnosti dotad nepoznata 17-godišnja Švicarka Marie-Theres Nadig osvojila je zlato u spustu i veleslalomu. Amerikanka Barbara Ann Cochran osvojila je zlato u slalomu, dvadeset godina nakon sunarodnjakinje Andree Maed Lawrence. Barbara Ann bila je članica *dinastije Cochran*, odnosno obitelji koja je dala čak šest olimpijaca. Nakon karijere posvetila se studiju i pisanju. Objavila je knjigu *Skijanje za žene* i bila kolumnistica *Washington Posta*. Njezin sin Ryan Cochran-Siegle postao je profesionalni skijaš, a na zadnjem je ZOI-ju osvojio srebro u superveleslalomu: 50 godina nakon zlata majke Barbare. U Saporu je svoje prve medalje osvojila Austrijanka Annemarie Moser-Pröll. Legendarna skijašica nije tad došla do zlata, ali u nastavku karijere postavila je brojne rekorde. Neki, poput šest osvojenih Velikih kristalnih globusa, nisu još uvijek oboreni.

Talijanski reprezentativci rođaci Gustav i Roland Thöni našli su se na pobjedničkom postolju. Gustav je osvojio zlato u veleslalomu i srebro u slalomu. U potpunosti je sportu Roland bio brončani. Pobjedu, ujedno i prvo zlato sa ZOI-ja za Španjolsku, osvojio je Francisco Fernández Ochoa.

Gustav Thöni osvojio je u karijeri četiri Velika kristalna globusa, a bio je i prvi veliki *tehničar* s obzirom na to da je dominirao u slalomu i veleslalomu.

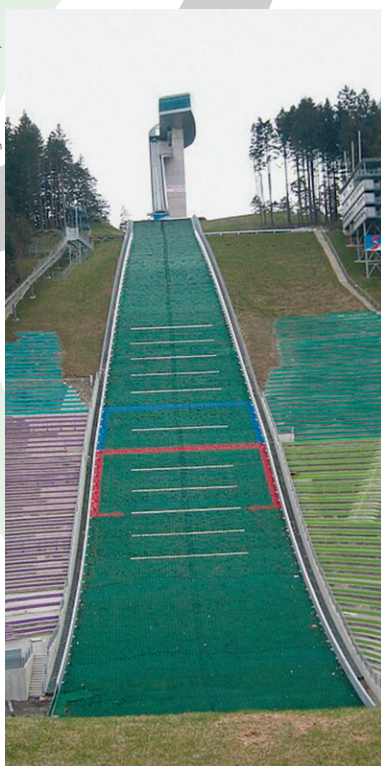
Galina Kulakova iz SSSR-a osvojila je sva tri zlata u skijaškom trčanju. Norveški biatlonac Magnar Solberg postao je prvi natjecatelj koji je obranio zlato u biatlonu na dvadeset kilometara. Nizozemac Ard Schenk osvojio je tri zlata u brzom klizanju.

Amerikanka Janet Lynn osvojila je brončanu medalju u umjetničkom klizanju. Stekla je golemu popularnost među japanskom publikom zahvaljujući umjetnički dojmljivom slobodnom programu. Pojavila se na naslovnici fotomonografije posvećene Igrama u Saporu te u tamošnjim televizijskim reklamama.

Za domaćina su najvažniji događaj bili skijaški skokovi. Japan do Igara u Saporu nikad nije osvojio zlatnu olimpijsku medalju.

SPORTOVA

Foto: Daniel Wagner at de.wikipedia

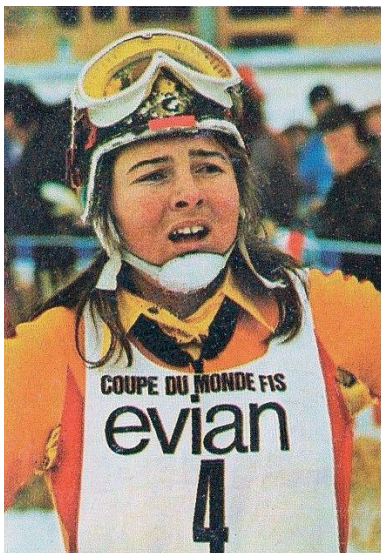

Bergisel u
Innsbrucku jedna
je od postaja
turneje Četiri
skakaonice

POVIJEST SPORTA

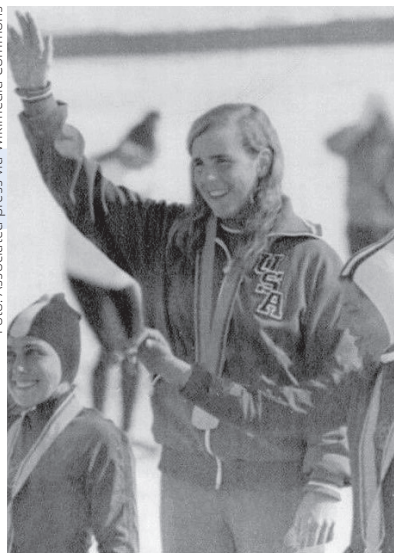

Foto: Wikimedia Commons

Švicarka Marie-Theres Nadig

Foto: Associated press via Wikimedia Commons

Američka brza klizačica Anne Henning

Foto: // Mozilla encyclopedia

Talijanski skijaš Gustav Thöni

Na maloj skakaonici pripale su mu sve tri. Zlatni je bio Yukio Kasaya, tek drugi Japanac koji je osvojio medalju na ZOI-ju. Prethodnik je bio Chiharu Igaya, koji je 1956. bio srebrni u slalomu. Za Japan su Igre bile važne jer su pokazale da se može nositi s organizacijom zimskih sportskih natjecanja. Najuspješnija nacija Igara bio je SSSR. Osvojio je čak 16 medalja, od toga osam zlatnih.

INNSBRUCK 1976. – NOVA IMENA

Igre koje se mogu podičiti brojem skijaških velikana jesu one 1976. u Innsbrucku. Nije bilo zamišljeno da taj austrijski grad bude dva puta domaćin ZOI-ja u samo 12 godina. Međutim, neki su događaji potaknuli MOO da Igre dodijeli najspremnijem zimovalištu.

Innsbruck zapravo uopće nije bio kandidat za domaćinstvo, već je Igre dobio spletom okolnosti. U utrci je bio Denver, švicarski Sion, finski Tampere i Vancouver. Denver je u trećem krugu glasanja izabran za domaćina, no prvi put u povijesti Igara dogodio se obrat. Naime, stanovnici savezne države Colorada na referendumu su odbili domaćinstvo Igara, te je Denver bio prisiljen povući kandidaturu.

Igre su zatim ponuđene Sionu, koji je također odbio domaćinstvo, baš kao i

kanadski grad Whistler. Potom su ponuđene Salt Lake Cityju, koji je prvotno prihvatio domaćinstvo, pa se potom predomislio i ponudio Lake Placid kao alternativu. MOO je to odbio. Samo tri godine prije održavanja, Igre su ponuđene Innsbrucku. Postojala je odlična infrastruktura i nisu bila potrebna posebna ulaganja. Innsbruck je tako postao prvi grad koji je drugi put bio domaćin ZOI-ja. Maskota Igara postao je snjegović s tirolskim šeširom, jednim od simbola tog predivnog planinskog kraja.

Innsbruck je bio odličan domaćin. Snijega je bilo dovoljno i organizacija je prošla bez problema.

Rosi Mittermaier, Ingemar Stenmark, Piero Gros, Hanni Wenzel samo su neka od imena koja su svojim uspjesima obilježila Igre.

Austrijanac Franz Klammer osvojio je zlato u spustu. Drugi je bio Švicarac Bernhard Russi – pobjednik iz Sabora, a treći Talijan Herbert Plank. Klammeru, koji će u karijeri osvojiti rekordnih 25 pobjeda u spustu u Svjetskom kupu, bilo je to jedino olimpijsko zlato. Četverostruki je pobjednik spusta u Kitzbühelu, što je također rekord. Skijaški svijet smatra ga najvećim spustašem svih vremena, ali nikad nije uspio postati ukupni pobjednik Svjetskog kupa i osvojiti Veliki kristalni globus. U rodnoj Austriji iznimno je cijenjen sportaš, a mnogi mladi skijaši, među kojima je i slavni Amerikanac Bode Miller, rekli su kako im je upravo Klammer bio idol. Po završetku skijaške karijere Klammer se posvetio automobilističkim utrkama.

Mlada Rosi Mittermaier iz Zapadne Njemačke osvojila je dva zlata. Pobjedila je u spustu i slalomu, a zlato u veleslalomu izmaklo joj je za samo 13 stotinki. Te je godine osvojila i Veliki kristalni globus, a skijašku karijeru završila je na kraju te sezone, s 25 godina. Udala se za sunarodnjaka Christiana Neureuthera, vrhunskog slalomaša. Njihov sin Felix Neureuther natjecao se 17 sezona u Svjetskom kupu. Rosi je, nažalost, preminula prije dvije godine nakon teške

Poštanska marka u povodu ZOI-ja u Saboru 1972.

Foto: Post of Ajman via Wikimedia Commons

**Yukio Kasaya prvi je
japanski sportaš koji je
osvojio zlato na ZOI-ju**

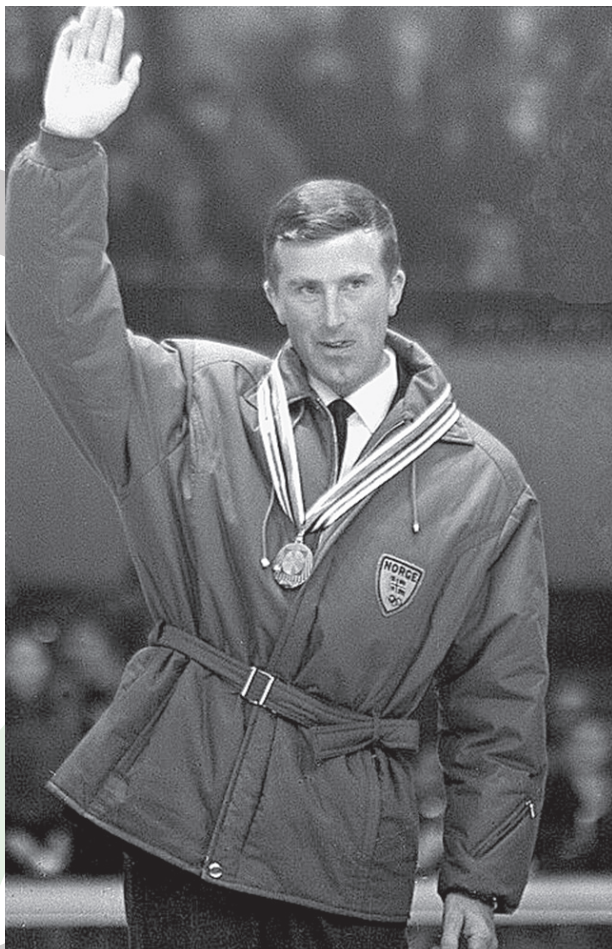

Foto: Ron Kroon / Aneto via Wikimedia Commons

**Norveški biatlonac
Magnar Solberg,
osvajatelj olimpijskog
zlata u Grenobleu i
Saporu**

**Klammera
skijaški
svijet smatra
najvećim
spustašem svih
vremena, ali
nikad nije uspio
postati ukupni
pobjednik
Svjetskog kupa
i osvojiti Veliki
kristalni globus**

bolesti. Dugo se bavila humanitarnim radom, a komentirala je i skijaške utrke.

Broncu u ženskom slalomu osvojila je natjecateljica iz Lihtenštajna, dvadesetogodišnja Hanni Wenzel. U nastavku karijere ostvarit će vrhunske rezultate i medalje na najvećim natjecanjima.

Na Igrama se prvi put natjecao dvadesetogodišnji Šveđanin Ingemar Stenmark. Osvojio je broncu u veleslalomu. Talijani i Švicarci odnijeli su pobjede u tehničkim disciplinama.

Britanac John Curry osvojio je zlato u umjetničkom klizanju. Amerikanac Terry Kubicka uspješno je izveo opasni salto unatrag, ali to mu ipak nije donijelo medalju. Njegova sunarodnjakinja klizačica Dorothy Hammil osvojila je zlato u ženskoj pojedinačnoj konkurenciji. SSSR je osvojio četvrto uzastopno zlato u hokeju. Put do pobjede bio mu je olakšan povlačenjem kanadskog tima, koji je bojkotirao natjecanje, a to je napravila i Švedska.

Pozornost medija privukle su i tehnološke inovacije u vidu perforiranih skija, elegantnih kombinezona s kapuljačama i aerodinamičnih kaciga. Utrke boba i sanjki prvi su put održane na istoj stazi.

Galina Kulakova, tri puta zlatna u Saporu, u Innsbrucku je osvojila dvije medalje u skijaškom trčanju: zlato u štafeti i broncu na deset kilometara. Zbog dopinga je diskvalificirana u utrci na pet kilometara. Medalje u skijaškim skokovima osvojili su reprezentativci Istočne Njemačke i Austrije. Zlato i srebro na velikoj skakaonici pripalo je domaćinima: Karlu Schnablu i Toniju Innaueru. Treći je bio Henry Glaß iz Istočne Njemačke. Na maloj skakaonici slavio je Hans-Georg Aschenbach iz Istočne Njemačke, a drugi je bio njegov sunarodnjak Jochen Danneberg. Austrijanac Karl Schnabl osvojio je broncu. Hans-Georg Aschenbach odmah po završetku Igara završio je karijeru te se priključio vojsci, gdje je radio kao liječnik.

Medalje u bobu osvojile su posade Istočne Njemačke, Zapadne Njemačke te Švicarske.

U nordijskoj kombinaciji, sportu koji je povezao skijaške skokove i skijaško trčanje, zlatni je bio Ulrich Wehling iz Istočne Njemačke.

Austrijska himna izvedena je tri puta na ceremoniji zatvaranja – na samom početku, tijekom uručenja medalja i pri predaji domaćinstva – u znak počasti trima strofama himne. Na Igrama je nastupalo 1123 natjecatelja iz 37 zemalja, a olimpijski plamen zapalila je skijašica Christl Haas.

Godinu dana nakon završetka Igara snimljen je dokumentarni film *White Rock*.

Foto: Wikimedia Commons

**Legendarna
Austrijanka
Annemarie
Moser-Pröll**

PRIČE O DOMOVINSKOM RATU

Ministarstvo hrvatskih branitelja raspisalo je i prošle godine natječaj za najbolju priču o Domovinskom ratu, na koji se ponovno javio velik broj učenika. I ovaj je natječaj pokazao zanimanje djece za tematiku vezanu uz Domovinski rat, što je još jedna potvrda tog iznimno poticajnog projekta. Na natječaj su se drugi put javili i učenici srednjih škola iz Bosne i Hercegovine koje izvode nastavu prema nastavnom planu i programu na hrvatskom jeziku. U ovom broju donosimo zadnju od tri nagrađene priče učenika iz Bosne i Hercegovine

DIES CRUENTE CALIDUS

Plamen. Imaš osjećaj kako gore i nebo i zemlja. Penjem se uz brdo. Ljeto je. Žari mi se pod potplatima nekih trošnih vojničkih čizama. Na njima blato, sam dragi Bog zna koliko staro i okorjelo blato. Ni u kojem trenu mi nije palo na pamet da ih očistim. Nešto me strašno žeže u grlu. Sunce je nemilosrdno, a u mojoj boci ostao je samo jedan gutljaj, a i njega kao i cijeli svoj duh čuvam, za ono kada i ako preživim, kao nagradu za kraj dana. Idem gore negdje ni sam više ne znam gdje. Put je težak, zemlja suha, a meni u glavi samo moja majka i njezina pogača. Kako bih rado

Iva Kajić,
učenica
1. razreda
Katoličkog
školskog
centra "Don
Bosco"
Žepče

Fotoarhiva HVG-a

dao sve što imam za bar mrvu nje. Idem dalje, trudim se utažiti svaku žudnju, ne znam više ni koji je dan. Pogledam oko sebe, svjestan pogledam li unatrag da neću imati snage za nastaviti put ka vrhu. Teško je tijelu, no duh sam ide. Upravo radi njega čovjek učini mnoge stvari ne znajući ni sam kako, ali ipak uspiješ.

Došao sam gore. Nas par vojnika bili smo poslani u izvidnicu. Trebali smo proći teritorij i vidjeti je li sve kako to oni kažu "čisto".

A gore, što gore možeš i vidjeti. Vidiš onu istu suhu zemlju kako se napila krvi žudeći za vodom. Naše su ranjenike odveli, mrtve valja kako doliči pokopati. Gore sve opet mirno, samo se Sunce ne kani tako lako zamaći za hrašće.

Sretan sam, ipak je ova krv junačka. Uspjeli smo. Ova bitka ovdje bila je u našu korist.

Rat nije rješenje i nikada neće biti, no mi ga nismo tražili. Htjeli smo kao narod samo slobodu, dobili je, a onda je ponovno izgubili. Nemaš izbora. Kada nešto voliš za to se i boriš pogotovo kada ti to silom kane oduzeti. Srce ovog naroda odavno je pustilo svoje korijenje i krila njegova nikad se nisu dala kratiti. Letjela su ona usprkos olujama, suprotno od neprijateljskih vjetrova. Da sam na njihovom mjestu ne bih se uhvatio u koštac s narodom kao što je onaj naš, hrvatski.

Hodam ni sam više ne znam gdje sam. U sebi osjećam ponos, ali i ogorčenost. Do neki dan imali smo mir, a sada se za njega valja boriti. Grozan je osjećaj kad se boriš za osnovno ljudsko pravo. Eh, ljudska prava... Toga u ratu nema.

...

– Teren je čist, izgleda! – veli jedan od mojih kolega.

– Ma, 'ajmo dole u hlad sjest. Vala gori i iz neba i iz zemlje! – doviknu drugi. Idući dolje ka njima začujem, neko šuškanje u grmu uz šumu. Odlučim ignorirati. Krenem pa stanem. Opet šušti. Pridem bliže, šušti jače. Čujem dahtanje, približim se i razmaknem granje.

Imam što vidjeti. U grmu leži protivnički vojnik sav u mukama. Propucan je dvaput, jednom u desno rame drugi put u glavu. Živ je, ali se pati. Gotovo možeš čuti kako mu srce lupa, iskočilo bi iz njedara samo kad bi moglo.

Vani žeže vrućina, a iz njega krv šiklja, vruća od zraka. Težak dan, pomislim.

Gledam ja njega, gleda on mene.

– Dodite gore, momci! – doviknem svoje iz hladovine.

– Anto, ti si lud! Što nas sad zoveš gore? – dovikne jedan.

Dodite kad vam kažem! – povičem glasnije.

Na kraju se nevoljko popnu. Kad gore, neugodno iznenađenje. Začude se jednako kao i ja.

Marko, Brzac, kako smo ga zvali zbog njegove nagle naravi, posegnu za puškom, a ja velim:

– Stani, Marko! Ni ne pomišljaj.

Pogledaše me svi začuđeno.

– Ma, Anto, Bog ti na pomoći bio, jesi li poludio? – upita me mali Ivo.

– Točno znam što mislim i kako mislim. Kažem vam bez naglih pokreta. Samo mirno. – odgovorim.

Gledali su me kao da sam skroz poludio što su vjerojatno i pomislili. Ipak, ništa nisu učinili.

– Ovaj je čovjek, kao što vidite, dva puta propucan i još je živ. Prži se na ovom suncu pola dana i nije mu ništa. Njemu nije suđeno danas umrijeti. – nastavim.

Oklijevali su, razumijem ih. Nije lako pomoći nekome s neprijateljske strane. No, na kraju su stali na moju stranu. Dobri su to i plemeniti momci, nisu ni oni u ovoj grozoti svojom voljom. Spustili smo se do grada. Ostavili smo ranjenika u našoj vojnoj bolnici. Tamo su se pobrinuli za njega.

Ništa mu nije nedostajalo. Za razliku od mnogih naših vojnika, koji su kao i on bili muževi i očevi, on je od naše vojske dobio osnovna ljudska prava. Prvenstveno – pravo na život.

Kasnije je predan Vojnoj policiji.

Prva ratna večer u kojoj sam zaspao u miru. Znao sam kako nisam pogriješio postupivši tako kako jesam. Ipak, lako je vratiti istom mjerom, ali užasno je teško biti čovjek. No, to se dakako ipak više cijeni.

...

Od rata je proteklo mnogo godina. Vozim se magistralom, a vani kiša. Bio sam u posjeti svojoj rodici čiji je muž nestao u ratu. Nikada nije saznala što je s njim bilo. On se samo, jednostavno, jedne večeri nije vratio kući. Večera je stajala na stolu pošćropljena gorkim suzama.

Stara majka i dandanas se nada da će svojim starim rukama zagrliti čedo svoje. Okrutan je rat, pomislim.

Misli mi odvrati konoba pored puta. Odlučim stati, osvježiti se. Nakon pića osvježanja, zamišljen krenem prema izlazu.

Put mi prepriječi štaka koju mi neki neznanac gurne pod noge. Pruža mi ruku, pozdravlja, smije se, a meni taj pogled tako poznat kao da sam jučer gledao iste te oči.

– Kako si, Anto, junače? – progovori.

– Dobro, hvala na pitanju. Mi se znamo? – izustim začuđeno.

– E, moj Anto... Tebi, junače, dugujem život od onoga krvavo vrućeg dana.

IN MEMORIAM JEAN-MICHEL NICOLIER

Njegova sudbina nije se znala pune 34 godine. Sve dok nedaleko od Spomen doma "Ovčara" 25. rujna 2025. nisu pronađeni i ekshumirani posmrtni ostatci triju osoba među kojima je, utvrđeno je nakon identifikacije, i francuski dragovoljac, hrvatski branitelj, Jean-Michel Nicolier. Na Memorijalnom groblju žrtava Domovinskog rata u Vukovaru na posljednje počivalište ispraćen je 6. studenog 2025.

TEKST

Vesna Pintarić

FOTO

Tomislav Brandt

NIJE ROĐEN U HRVATSKOJ,
ALI JE U NJOJ OSTAVI

O SRCE!

Hvala ti, Jean-Michel, na tvojoj mladosti, iskrenosti, ljudskosti... na tvojoj ustrajnosti i vjeri... na tvom izboru, koji ti Hrvatska nikad neće zaboraviti. Vjerujemo da sada počivaš u miru, uz heroje s kojima si se borio i zbog kojih si ostao do kraja, u aleji besmrtnih kao divlja trava koja nikad ne nestaje...

IN MEMORIAM JEAN-MICHEL NICOLIER

Mnogo je heroja zauvijek ostalo u Gradu Heroju, utkano u njegove temelje, u njegovu borbu za slobodu, nadljudsku, bezrezervnu, nesebičnu. Mnoge vukovarske ratne priče nikad neće biti dovoljno ispričane, nikad potpune i uvijek potresne, duboke, teške...

Jedna od njih je i priča o Jean-Michelu Nicolieru, *Francuzu* kako su ga zvali, mladiću koji je s tek napunjenih 25 godina odlučio doći u ratom napadnutu Hrvatsku. U zemlju u kojoj nikoga nije poznavao, za koju ga dotad ništa nije vezalo, ali u koju ga je nešto snažno i nezaustavljivo vuklo te ratne 1991.

O brutalnoj agresiji na Hrvatsku saznao je iz medija, gledajući televizijske priloge koji često i nisu bili sasvim objektivni ili su pokušavali relativizirati, a nerijetko i stvarnost prikazati potpuno drugačijom od istine. No on je duboko u sebi osjećao stvarnu patnju, nemoć, suze, bol, hrvatski vapaj za pomoć...

ZNAŠ DA SAM JA DIVLJA TRAVA KOJA NIKADA NE NESTAJE...

Gledajući slike hrvatskih branitelja slabo naoružanih, ali odlučnih braniti bezrezervno tu grudu vlastite zemlje pod svaku cijenu, spremnih sebe i svoj život dati za njezinu slobodu i neovisnost i za razliku od mnogih shvaćajući svu težinu i nepravdu tog nam nametnutog rata, Jean-Michel donosi čvrstu odluku: *Želim im pomoći.*

Njegova odluka da riskira ono najdragocjenije, svoj život, mnogima je bila nejasna, teško objašnjiva i shvatljiva. U početku i njegovoj majci Lyliane. No ona je poznavala Jean-Michela bolje od drugih, njegovu senzibilnost, istinoljubivost, njegov osjećaj za pravdu, njegovu potrebu da zaštiti, pomogne, izloži sebe za druge...

Na rastanku, ne želeći da ga prati do željezničkog kolodvora, tješi majku riječima: "Želim pomoći tim ljudima, moram ići, ali vratit ću se... Znaš da sam ja divlja trava koja nikada ne nestaje..."

U Zagreb dolazi u srpnju 1991., sam, ne znajući ni riječi hrvatskoga i spletom slučajnih susreta i okolnosti pridružuje se Hrvatskim obrambenim snagama i sudjeluje

u obrani na karlovačkom bojištu. Kako se situacija na krajnjem istoku Hrvatske sve više pogoršavala, s dijelom postrojbe dragovoljno odlazi te jeseni u Vukovar u pomoć njegovim braniteljima. Pridružuje im se u obrani najteže gradske crte obrane na Sajmištu, gdje je i ranjen 8. studenog. Suborci ga prebacuju u vukovarsku bolnicu, kamo su tih dana dnevno stizali deseci ranjenih branitelja. U bolnici, točnije njezinim podrumskim prostorima, dočekuje tužnu sudbinu pada grada i sloma njegove obrane, dijelom oporavljen, ali još uvijek ne dovoljno da bi je napustio. Tu ga intervjuijaju i francuski novinari, i ne znajući da će to biti posljednji put za njegova života. Nude mu mogućnost da ga izvuku iz vukovarskog pakla, *klaonice* kako je te zadnje trenutke sam nazvao.

Jean-Michel Nicolier rođen je 1. srpnja 1966. u francuskom gradiću Vesoulu. Ostavio je studij ekonomije i bez vojnog iskustva došao u ratom pogođenu Hrvatsku. Dva puta je ranjen. Njegovo ime danas nose ulice i škole diljem zemlje. S 25 godina postao je jedan od najpoznatijih simbola hrabrosti i nesebične ljubavi prema hrvatskom narodu

TO JE MOJ IZBOR, I U DOBRU I U ZLU

Urezale su se tada riječi ovog mladića u svijest, steglo se grlo, oči zasuzile...

Izgubio sam previše prijatelja, vidio sam previše ljudi kako plaču, previše patnji. Više su mi puta predložili da izidem iz Vukovara i vratim se u Francusku, ali ja sam ostao. Izgubili smo. Znao sam da će biti teško, ali nisam mislio da će biti tako strašno, osobito za civile. Ja sam kao dragovoljac došao u Vukovar. To je moj izbor, i u dobru i u zlu. Mislio sam da im treba pomoći. Zbog toga sam izabrao njihovu stranu.

"U dobru i zlu"... ispreplitale su se njegove riječi s jecajima i teškim uzdasima u podrumu vukovarske bolnice dok su se srpska paravojna horda i JNA naguravale po bolničkim hodnicima u koje prema potpisanom sporazumu nisu ni smjele ulaziti.

JNA je tada iz vukovarske bolnice odvela Nicoliera zajedno s ostalim hrvatskim ranjenicima, braniteljima, bolesnicima, medicinskim osobljem i civilima na Ovčaru. Tamo je u mračnim i ledenim hangarima te krvave, raspamećene i kobne noći s 20. na 21. studenog 1991. nakon strašne torture, premlaćivanja i izivljavanja mučki ubijen.

Njegova sudbina nije se znala pune 34 godine. Sve dok nedaleko od Spomen doma "Ovčara" 25. rujna 2025. nisu pronađeni i ekshumirani posmrtni ostaci triju osoba među kojima je, utvrđeno je nakon identifikacije, i francuski dragovoljac, hrvatski branitelj, Jean-Michel Nicolier.

Na Memorijalnom groblju žrtava Domovinskog rata na posljednje počivalište ispraćen je 6. studenog 2025., u najtužnijem vukovarskom mjesecu.

MERCI JEAN-MICHEL

Rijeke ljudi slijevale su se prema groblju da isprate, odaju pošto-

IN MEMORIAM JEAN-MICHEL NICOLIER

Gesta zahvalnosti Jean-Michel Nicolieru snažno je odjeknula i s Poljuda za vrijeme utakmice Lige nacija: Hrvatska – Francuska, kada su navijači preko istočne tribine razvili veliki transparent s njegovim likom i porukom: "Vukovar je moj izbor, u dobru i u zlu."

Foto: Vesna Pintarić

vanje, zapale svijeću, kažu hvala mladiću koji je samo slijedio svoje srce i sve nas zadužio svojom žrtvom. Nije rođen u Hrvatskoj, ali je u njoj ostavio srce! U njoj je pronašao ono što je tražio, zajedništvo i ljubav prema slobodi. U njoj je pronašao svoj dom i svoje posljednje počivalište.

Ovaj mladić dao nam je svima lekciju iz ljubavi i čovječnosti. Njegova veličina upravo je u njegovoj skromnosti i samozatajnosti iza koje se skrivala nevjerojatna hrabrost, odanost i spremnost na najveću žrtvu. Ni plaćenik, ni avanturist... nego izniman mladi čovjek vrijedan divljenja, koji je dao svoj život za druge, svjesno i bez uzmicanja. I svime što je učinio potvrdio je ono što je govorio i u što je vjerovao: *Sloboda je nešto što vrijedi života.*

Priča o Jean-Michel Nicolieru priča je o žrtvi i herojstvu, priča o idealima, o pravdi i ljudskosti, o stajanju na stranu dobra i dubokoj vjeri da ono pobjeđuje. Njegovo ime, lik i djelo trajno su svjedočanstvo

Za junački čin u Domovinskom ratu Jean-Michel Nicolier posmrtno je odlikovan Redom Nikole Šubića Zrinskog. Odlikovanje je uručeno njegovoj majci Lyliane Forunier

plemenitih vrijednosti, junaštva, prijateljstva i odanosti. Hvala ti, Jean-Michel, na tvojoj mladosti, iskrenosti, ljudskosti... na tvojoj ustrajnosti i vjeri... na tvom izboru, koji ti Hrvatska nikad neće zaboraviti. Vjerujemo da sada počivaš u miru, uz heroje s kojima si se borio i zbog kojih si ostao do kraja, u aleji besmrtnih kao *divlja trava koja nikad ne nestaje...*

Zahvaljujući preživjelim svjedocima, njegov ubojica je poznat. To je Spasoje Petković zvani Štuka. On je svoj zločin priznao na sudu u Beogradu, ali i dalje živi na slobodi u statusu svjedoka pokajnika. Jean-Michelova obitelj nada se da će njegov ubojica biti doveden pred lice pravde

**HRVATSKI
VOJNIK**

www.hrvatski-vojnik.hr

Pratite nas i na društvenim mrežama

[facebook](#) [X](#) [YouTube](#) [LinkedIn](#) [Instagram](#)

Sve što vas zanima pitajte nas:
hrvojn timer@morh.hr

Foto: Tomislav Brandt

